

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

**BİR İÇ GÖÇ ARAŞTIRMASI: İSTANBUL'DA
RİZELİLER**

Yüksek Lisans Tezi

AHMET CEM ŞAHİN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI
COĞRAFYA BİLİM DALI

**BİR İÇ GÖÇ ARAŞTIRMASI: İSTANBUL'DA
RİZELİLER**

Yüksek Lisans Tezi

AHMET CEM ŞAHİN

Danışman: PROF. DR. CEMALETTİN ŞAHİN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

COĞRAFYA Anabilim Dalı COĞRAFYA Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS
öğrencisi AHMET CEM ŞAHİN'nın BİR İÇ GÖÇ ARAŞTIRMASI: İSTANBUL'DA
RİZELİLER adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 27.06.2019 tarih ve 2019-19/15
sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak
kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 7 / 10 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. CEMALETTİN ŞAHİN	
2.	Jüri Üyesi	Prof. Dr. NURİYE GARİPAĞAOĞLU	
3.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. MEHMET BAYARTAN	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Ahmet Cem ŞAHİN
Ana Bilim Dalı : Coğrafya
Programı : Coğrafya
Tez Danışmanı : Prof Dr. Cemalettin ŞAHİN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans- Haziran 2019
Anahtar Kelimeler : Göç, Nüfus, Rize, Ekonomik, Kültürel, Yerleşme, İstanbul

ÖZET

BİR İÇ GÖÇ ARAŞTIRMASI: İSTANBUL'DA RİZELİLER

Bu çalışmanın konusunu İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfus oluşturmaktadır. Bu bağlamda İstanbul'daki Rizeli nüfusun 1950-2018 yılları arasında başta rizeden ve yurdun çeşitli kesimlerinden İstanbul'a doğru yapmış oldukları göç hareketleri incelenmiş olup sebep ve sonuçları ele alınmıştır. İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusa ilişkin veriler 1950-1960-1970-1985-1990 ve 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçları ile Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarından alınmıştır. Rizeli nüfusun tarihsel gelişimi tablolar ve grafikler kullanılarak görselleştirilmiştir. Rizelilerin mekânsal dağılımını göstermek için ise haritalardan faydalanılmıştır. Ayrıca Rizeli nüfus İstanbul'da; sivil toplum kuruluşları, sokak adları ve etkinlikler ve meslek dalları başlıkları altında incelenmiştir.

Çalışmada 1950 yılından günümüzde kadar İstanbul'da yaşayan Rizeli nüfusun 6 kat arttığı tespit edilmiştir. Nüfusun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ise 2000 yılına kadar Rizeli erkeklerin sayısı daha fazla iken bu yıldan sonra Rizeli kadınların sayısında belirgin artışlar olduğu tespit edilmiştir. Mekansal dağılıma göre Rizelilerin en fazla ikamet ettiği ilçelerin Anadolu Yakasında yoğunlaştığı görülmüştür. Rizeli nüfusun en fazla ikamet ettiği ilçeler ise Ümraniye ve Üsküdar'dır.

İstanbul'da Rizeliler tarafından kurulmuş 62 dernek bulunduğu tespit edilmiştir. Bu derneklerin büyük bölümünün kurulmasında Rize ili Çayeli, Merkez, Kalkandere, İkizdere ve Pazar ilçelerinden göç eden nüfusun büyük bir payı olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre Rize'den İstanbul'a göç eden nüfus içinde bu ilçelerden göç edenlerin çoğunluğu oluşturduğu söylenebilir. Rizelilerce kurulmuş bu dernekler her yıl çeşitli festival ve etkinlikler düzenleyerek yerel kültürlerini tanıtmaktadır. Rizeli nüfusun göç ettikleri dönemler ele alındığında göç eden nüfus içinde erkek nüfusun başlangıçta kadın nüfusa oranla bariz önde olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise belirli ekonomik yeterliliğe sahip olmadan erkek nüfusun ailelerini

yanlarına almadıkları gerçeğidir. Rizeliler İstanbul'da 1950'li yıllarda öncelikli olarak sahil kenarı semtlerini yerleşmek için tercih etmişlerdir İstanbul'da başta balıkçılık olmak üzere fırıncılık mesleğinin de öncüleri olmuşlardır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Ahmet Cem ŞAHİN
Field : Human Geography
Programme : Geography
Supervisor : Prof Dr. Cemalettin ŞAHİN
Degree Awarded and Date : Master – June 2019
Keywords : Migration, Population, Rize, Economic, Cultural, Settlement, Istanbul

ABSTRACT

BİR İÇ GÖÇ ARAŞTIRMASI: İSTANBUL'DA RİZELİLER

The subject of this study is the population emigrating from Rize to Istanbul. In the context of the study, it is aimed to determine the historical and spatial change of this population in Istanbul. Quantitative research method was used in this study. Data on the population migrating from Rize to Istanbul were prepared using the results of the 1950- 1960-1970-1985- 1990 and 2000 General Population Census and Turkey Statistical Institute Address Based Population Registration System. The historical development of the population who migrated from Istanbul to Rize was visualized using tables and graphs. To illustrate the spatial distribution of the immigrant population, maps were prepared. The effects of the population migrating from Rize to the site were evaluated under the headings of civil society organizations, street names and activities.

In the study, it was determined that the population migrating from 1950 until today has increased by 613%. When the distribution of the population according to gender is examined, the number of males is higher than that of the year 2000 and it is determined that the number of women is higher after this year. According to the spatial distribution of the immigrant population, the districts where the most inhabited areas were concentrated in the Anatolian Peninsula. The most populated districts are Ümraniye and Üsküdar.

There are 72 non-governmental organizations established by those who migrated from Rize in Istanbul. It is seen that the majority of these associations established the population migrating from Çayeli, Merkez, Kalkandere, İkizdere and Pazar districts of Rize. According to this, it is possible to see that the immigrants from these districts occupy an important place among the population migrating from Rize to Istanbul. Each year, these associations organize various festivals and events to promote their local culture and influence the space.

ÖNSÖZ

Öncelikle yüksek lisans tez çalışmamın hazırlanması sürecinde bana her zaman destek olan, tavsiyeleri, deneyimleri ve engin tecrübesiyle yol gösteren sevgili hocam sayın Prof. Dr. Cemalettin Şahin'e teşekkür etmeyi borç bilir, Marmara Üniversitesi lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Ayrıca gerek lisans, gerekse yüksek lisans öğrenciliğim dönemlerimde ve tezimin tamamlanması sürecinde benden desteğini esirgemeyen sevgili eşim Fatma Şahin'e çok teşekkür ediyorum.

İlaveten "hiçbir zaman hayallerim için geç değildir" sözüyle yoluma ışık tutan, varlığı ile onur, yokluğuyla teessür duyduğum rahmetli babam İbrahim Şahin'e bu günlere gelmem de yadsınamaz emekleriyle beni yetiştiren sevgili annem Fatma Yıldırım'a şükranlarımı sunarım.

İstanbul, 2019

Ahmet Cem ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLO LİSTESİ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Göç Olgusu	4
1.2. Tarihsel Gelişim.....	7
1.3. İç Göçün Nedenleri	10
1.4. İç Göçün Sonuçları.....	12

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL ALDIĞI VE RİZE’NİN VERDİĞİ GÖÇLER

2.1. İstanbul’un Aldığı İç Göçler	14
2.1.1. İstanbul’un Göç Durumu	14
2.1.2. İstanbul’un Göç Aldığı İller	17
2.1.3. İstanbul’a Gelen Nüfusun Cinsiyet Yapısı	23
2.2. Rize İlinden Dışarıya Göçler.....	24
2.2.1. Rize’nin Göç Durumu	24
2.2.2. Diğer İllere Göçler.....	27

2.2.3. Yurtdışına Göçler	33
2.2.4. Rize’den Göçün Nedenleri	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL’DAKİ RİZELİLER

3.1. Tarihsel Gelişim.....	37
3.2. Rize Doğumlu Nüfus’un İlçelere Dağılışı.....	40
3.3. Nüfusa Kayıtlı Olunan İle Göre İkamet Edilen İlçe.....	50
3.4. İstanbul’da İkamet Eden Rizelilerin Kültürel Yansımaları.....	57
3.4.1. Sivil Toplum Örgütleri	57
3.4.2. İşyeri Adları	64
3.4.3. Sokak ve Konut Adları	69
3.4.4. Etkinlikler	71
SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	77

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1:	Türkiye’de Kır ve Şehir Nüfusunun Gelişimi (1927-2018).....	8
Tablo 2:	İstanbul’un Göç Durumu (1975-2018)	17
Tablo 3:	İstanbul’un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize’nin Yeri (1950).....	18
Tablo 4:	İstanbul’un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize’nin Yeri (1960).....	19
Tablo 5:	İstanbul’un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize’nin Yeri (1985).....	20
Tablo 6:	İstanbul’un Göç Aldığı başlıca İller ve Rize’nin Yeri (1990)	20
Tablo 7:	İstanbul’un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize’nin Yeri (2000).....	21
Tablo 8:	İstanbul’un Göç Aldığı İller ve Rize’nin Yeri (2018)	22
Tablo 9:	İstanbul’a Göç Eden Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1980-2018)	24
Tablo 10:	Rize’nin Göç Durumu (1975-2018).....	27
Tablo 11:	Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1950).....	28
Tablo 12:	Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1960).....	29
Tablo 13:	Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1985).....	29
Tablo 14:	Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1990).....	30
Tablo 15:	Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (2000).....	31
Tablo 16:	Rize’nin Göç Verdiği İller (2018).....	32
Tablo 17:	Rize’den Yurtdışına Göçler	34
Tablo 18:	Göç Etme Nedenine Göre Rize’nin Verdiği Göç (2000).....	36
Tablo 19:	Rize Doğumlarının İstanbul’da Miktar ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1950-2000).....	40
Tablo 20:	İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumlarının İlçelere Göre Dağılımı (1985-2000).....	42
Tablo 21:	İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumlarının İlçelere Göre Dağılımı (2018).....	44
Tablo 22:	İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumlarının İlçelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1985-2000)	47
Tablo 23:	Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (2007-2018).....	52
Tablo 24:	İstanbul’daki Rizelilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İlçeler (2008-2018)	57
Tablo 25:	Rize ile İlişkili Derneklerin İlçelere Dağılışı	59
Tablo 26:	İlçelere Göre Rize ile İlgili Dernekler	60

Tablo 27: Rize ile İlişkili İşletmeler ve İlçelere Göre Dağılışı	66
Tablo 28: Rize ile İlişkili Sokak, Cadde ve Konut Adlarının İlçelere Göre Dağılışı	70

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1:	Çalışma Alanının Lokasyon Haritası.....	2
Şekil 2:	Türkiye’de Kır ve Şehir Nüfusu Oranları (1927)	9
Şekil 3:	Türkiye Kır ve Şehir Nüfusu Oranı (2018)	9
Şekil 4:	İstanbul’da Nüfusun Gelişimi (1940-2018).....	15
Şekil 5:	İstanbul’da Kırsal ve Kentsel Nüfusun Gelişimi (1940-2018).....	16
Şekil 6:	İstanbul’un Göç Aldığı İller (2018).....	23
Şekil 7:	Rize’de Nüfusun Gelişimi (1940-2018)	25
Şekil 8:	Rize’nin Kırsal ve Kentsel Nüfus Gelişimi (1940-2018)	26
Şekil 9:	Rize’nin Göç Verdiği İller (2018)	33
Şekil 10:	Rize’den Göçün Nedenleri (2000).....	35
Şekil 11:	Türkiye’de Rizelilerin Coğrafi Dağılışı.....	38
Şekil 12:	İstanbul’da İkamet Eden Rize Doğumlu Nüfus (1950-2017).....	39
Şekil 13:	Rize Doğumluların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (1985).....	48
Şekil 14:	Rize Doğumluların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (1990).....	48
Şekil 15:	Rize Doğumluların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (2000).....	49
Şekil 16:	Rize Doğumluların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (2018).....	49
Şekil 17:	Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların Miktarı Göre Dağılımı (2008-2018)	50
Şekil 18:	Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların İstanbul’da İlçelere Göre Dağılımı (2018).....	53
Şekil 19:	Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların Kayıtlı Oldukları İlçeye Göre Dağılımı (2008-2018)	56
Şekil 20:	İstanbul’daki Rize İlçe Derneklerinin Dağılışı	63
Şekil 28:	Rize ile İlişkili STK’ların İstanbul’da İlçelere Dağılımı	65
Şekil 29:	Rizeli ile İlişkili İşletmelerin Sektörel Dağılımı.....	68
Şekil 30:	Rizeli ile İlişkili İşletmelerin İstanbul’da İlçelere Göre Dağılışı	68
Şekil 31:	Rize ile İlişkili Sokak, Cadde ve Konut Adları’nın İlçelere Göre Dağılımı	69
Şekil 32:	Ümraniye Rizeliler Derneği Tarafından Düzenlenen Etkinlik Afişi	71

Şekil 33:	Ümraniye’de Düzenlenen Hamsi Festivalinden Görüntüler	72
Şekil 35:	20-24 Eylül 2017, Rizelilerin Gerçekleştirdiği Etkinliklerden “Rize Günleri”	72
Şekil 34:	16-20 Ekim 2019, Rizelilerin Gerçekleştirdiği Etkinliklerden “Rize Günleri”	73

KISALTMALAR

<i>ADNKS</i>	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
<i>DİE</i>	Devlet İstatistik Enstitüsü
<i>GNS</i>	Genel Nüfus Sayımı
<i>İGM</i>	İstatistik Genel Müdürlüğü
<i>TÜİK</i>	Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Türkiye'nin sanayileşme ve kentleşme hareketleriyle yakından ilişkili olan iç göçler ülke çapında nüfusun dağılışı başta olmak üzere sosyal ekonomik ve kültürel yapıyı önemli ölçüde etkilemiştir. Şehirlerin nüfus özellikleri incelenirken şehrin aldığı göçlerin yanı sıra göçle gelen nüfusun'da incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Dünyadaki birçok ülkenin nüfusundan bile daha fazla nüfusa sahip olan İstanbul'un nüfus yapısının ortaya konulmasında şehrin nereden ve ne miktarda göç aldığı başta olmak üzere nüfusun çeşitli yönleriyle ele alınmasına ihtiyaç vardır. Göç alan merkezlerde yaşanan hızlı nüfus artışı ve çarpık kentleşmeyle bu sebeplere bağlı çeşitli sorunların kaynağı olarak görülen göçlerin önlenmesi veya azaltılması konusunda farklı hipotezler ileri sürülmüştür. İstanbul'un aldığı göçlerin miktarı ve zaman içindeki dağılımı göçün nerelerden olduğu ve göç ile gelenlerin şehrin hangi semtlerine yerleştiği incelenmesi gereken başlıca hususlardır.

İstanbul her ilden göç almakla birlikte bazı illerden aldığı göç miktarı oldukça fazladır. Bu illerden biride 1950-1990 arası yıllarda İstanbul'a yapılan göçler içinde ilk sıralarda yer alan Rize ilidir. Yakın zamanda ise bu tablo farklı iller lehine değişmiştir.

Bu kapsamda İstanbul'daki Rizeliler çeşitli yönleriyle incelenmiştir. Araştırmanın konusunu 1950'li yıllardan günümüze kadar olan süreçte Rize'den İstanbul'a olan göçün zaman içindeki gelişimi, göç edenlerin cinsiyet durumu ve Rizelilerin İstanbul'daki coğrafi dağılışı oluşturmaktadır.

Yukarıda ifade edilen araştırma konusu ve amaçları doğrultusunda çalışmanın aşamaları şu şekilde gelişmektedir:

1. İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfus ne kadardır?
2. Tarihsel süreçte İstanbul'da yaşayan Rizeli nüfus sayısı ne yönde değişmiştir.
3. Rizeli nüfusun İstanbul'da en fazla ikamet ettikleri ilçeler hangileridir?

4. Rizeli nüfusun İstanbul'da en fazla ikamet ettikleri ilçeler tarihsel süreçte farklılık göstermiş midir?
5. İstanbul'da yaşayan Rizeli nüfusun şehirdeki kültürel yansımaları ne şekildedir?

Araştırma alanını İstanbul iline bağlı 39 ilçe (Şekil 1), ve kapsamını ise bu ilçelerde yaşayan Rizeli nüfus oluşturmaktadır.

Şekil 1: Çalışma Alanının Lokasyon Haritası

Çalışmada öncelikle coğrafyacılar tarafından yapılan göç araştırmalarına değinilmiştir. Daha sonra Türkiye’de İç Göçlerin Tarihsel gelişimi başlığı altında göç olgusu, göç türleri, göçün nedenleri ve sonuçları ile Türkiye’de iç göçlerin gelişimine dair kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Üçüncü bölümde Rize ilinin fiziki ve beşeri coğrafya özellikleri açıklanmıştır. Dördüncü bölüm İstanbul’un aldığı iç göçleri konu almaktadır. Bu bağlamda tarihsel süreçte İstanbul nüfusunun gelişimi açıklanmış ve 1950 yılından günümüze ilin aldığı göç ile en fazla göç alınan illere değinilmiştir. Beşinci bölüm Rize ilinin verdiği göçleri konu almaktadır. İlin nüfus gelişimi ile 1950 yılından günümüze en fazla göç verdiği iller ile göçte İstanbul’un yeri açıklanmıştır.

Altıncı bölüm İstanbul'daki Rizelileri konu almaktadır. Bu bağlamda 1950 yılından 2018 yılına kadar doğum yeri Rize olanlar ve 2007 yılından 2018 yılına kadar Rize nüfusuna kayıtlı olanların İstanbul'da ilçelere göre dağılışı açıklanmıştır. Buna ek olarak Rizeli nüfusun İstanbul'daki sivil toplum örgütleri, Rize ile ilişkili işletmeler, sokak ve cadde adları ile Rizeliler tarafından gerçekleştirilen etkinliklere yer verilmiştir. Çalışmada 1950-2000 yılları arası Genel Nüfus Sayımları sonuçları ile 2007 yılından sonra yayınlanan ADNKS sonuçlarından faydalanılmıştır. İlgili veriler kullanılarak göçün mekânsal özelliklerini göstermeye yönelik tematik haritalar hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1. Göç Olgusu

Ülkelerin kalkınması, etki alanlarının geliştirilmesi, kendi kültür ve medeniyetlerinin yayılması ve askeri bir güç oluşturmaları bağlamında nüfus önemli bir faktördür. Örneğin dünya nüfusunun yaklaşık üçte birini barındıran Çin Halk Cumhuriyeti, bu kalabalık nüfusu sayesinde Asya kıtasında önemli bir askeri baskı oluşturmakta hatta ‘sarı tehlike’ olarak anılmaktadır. Bu anlamda nüfus, bilimsel anlamda önemli birer araştırma konusu durumundadır. (Atalay, 1989). Nüfus araştırmaları içinde nüfus artışı, nüfusun dağılışı, nüfusun demografik özellikleri gibi konulara ek olarak en önemli başlıklardan birini de göç oluşturmaktadır.

Göç olgusu, toplumların sosyo-kültürel, politik, ekonomik gibi tüm yapıları ile doğrudan ilişkilidir. Bu olgu çok boyutludur. Bu nedenle de coğrafyacılardan sosyologlara, planlamacılardan idarecilere, tarihçilerden antropologlara ve hatta ekonomistlere kadar pek çok bilim adamının ilgi alanına görmektedir (Mutluer, 2003). Bu anlamda göçün nedenleri ekonomik, sosyal, kültürel, ailevi veya siyasi sebepleri olabilmektedir. Bu nedenle göç konusunda evrensel bir teorik altyapıdan söz etmek mümkün değildir. Buna ek olarak farklı disiplinlerin göç olgusuna bakışlarının da farklı olması göçe ilişkin kuramların farklılaşmasına neden olmaktadır.

Göç kavramı farklı zamanlarda farklı disiplinlerce çeşitli şekillerde tanımlanan bir kavramdır. Türk Dil Kurumuna göre göç; ekonomik, toplumsal ya da siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine gitmesi olarak tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr). Doğanay (1994) tarafından ise nüfusun çeşitli nedenlerle devamlı yaşama bölgelerini kişisel, aileler ya da gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak terk etmesi olarak tanımlanmaktadır. Atalay (1994) tarafından da göç insanların geçimlerini sağlamak veya daha iyi şartlarda yaşamak için uygun yerlere gitmek ve burada iş bulmak, çeşitli imkanlardan faydalanmak ya da yerleşmek amacıyla

gerçekleştirilen coğrafi nitelikli yer değiştirme olayı olarak tanımlanmaktadır. Yine Atalay (1994) tarafından nüfus ile kaynaklar arasında daha iyi denge sağlanmasını başarmak için kendiliğinden meydana gelen çaba olarak yorumlanmıştır. Mutluer (2003)'de göçü, farklı nedenlerle insanların oturduğu bir yeri, kesin bir şekilde ya da geçici sürelerle terk etme olgusu olarak tanımlamıştır.

Göçün kavramsallaştırılmasına ek olarak göçlerin sınıflandırılması da göç araştırmalarında karşılaşılan en önemli sorunlardandır. Bunun nedeni göçlerin nedenlerinin farklı olmasıdır. Bu anlamda göçler nedenlerine sürelerine, mesafesine, yasal durumuna ve amaçlarına göre sınıflandırılabilir (Deniz, 2009).

Göç, ikamet yerini devamlı ya da uzun süreli değiştirme olayını ifade etmektedir (Tümerterkin ve Özgüç, 2012; Tümerterkin, 1978). Çeşitli özelliklerine göre tanımlanmış farklı göç türleri bulunmaktadır. Bunlar kısaca şu şekildedir:

- Göçe neden olan faktöre göre: doğal, beşeri ve ekonomik nedenlerle yapılan göç
- Konumuna göre: iç ve dış göç
- Sürekliliğine göre: daimi ve geçici göç
- İsteğe bağlı yada zorunlu göç

Yukarıda ifade edildiği üzere göçün, mevsimlik göç, zorunlu göç, isteğe bağlı göç, işçi göçü gibi pek çok çeşidi bulunmaktadır. Bunlardan biri de iç göçtür. İç göç, nüfusun ülke içinde yeniden yerleşimini ifade eder. Ülkelerin gelişmişlik ve yerleşim tarihlerine göre dört tip iç göç bulunmaktadır. Bunlar kırlardan şehirlere, kırlardan kırlara, şehirlerden kırlara ve şehirlerden şehirlere doğru olan göçlerdir (Tümerterkin ve Özgüç, 2012).

Türkiye nüfus hareketlerinin yoğun yaşandığı ülkelerden biri durumundadır. Bu nedenle 1950'li yıllarda başlayan yoğun iç göç hareketi günümüzde de büyük boyutlara ulaşmış ve özellikle büyük kentlerde yoksul mahallelerin oluşumu ve çarpık kentleşme gibi çeşitli problemleri beraberinde getirmiştir (Mutluer, 2003). Türkiye'de iç göçlerin büyük bölümünü kırdan kente doğru olan göçler oluşturmaktadır. Bu tip hareketler beşeri coğrafya anlamında en anlamlı olanlardandır. Öncelikle şunun

belirtilmesi gerekmektedir. kırsal alanlardan kentlere olan göçlerin bir ülkenin nüfus artışı ya da azalışı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur. Çünkü bu hareketlerle nüfus daima ülke sınırları içinde kalmaktadır (Erinç ve Öngör, 1978). Bunlar kademeli şekilde gerçekleşmektedir. Kırsal alanlardan ayrılanlar öncelikle çevredeki ilçe ve il merkezlerine daha sonra diğer yerlere göç etmektedirler. İller arası göçler dikkate alındığında da ülkenin doğu ve kuzey doğusunda yer alan iller ile Karadeniz kıyısında yer alan illerin en fazla göç veren lokasyonlar olduğu görülmektedir.

Şahin vd. (2010)'ne göre de Türkiye'de iç göçler genel olarak kırsal kesimden kentlere doğru gerçekleşmektedir. Bu göçler, bölge ve illerin nüfusunun değişmesindeki en önemli faktörlerdir. En fazla göç alan yerler ise sanayi bölgeleri, maden bölgeleri, verimli tarım bölgeleri ve turizm bölgeleridir. Türkiye'deki diğer bir göç biçimi uzun mesafeli ve uzun süreli olanlardır. Bunlar bir bölgeden başka bir bölgeye ya da bir ilden başka bir ile olabilir. Ülkedeki en önemli göçler bu şekilde olanlardır. Bunlara ek olarak Türkiye'de mevsimlik göçlerde bulunmaktadır. Bunlar işçilerin özellikle yaz mevsimlerinde tarım alanlarında çalışmak üzere gerçekleştirdikleri göçlerdir. Nüfusun bu hareketine de mevsimlik işçi göçü ismi verilmektedir. Bu göçe katılanların büyük bölümü maalesef eğitimsiz işçilerden oluşmaktadırlar. Pamuk, mısır, tütün gibi bitki ekim alanlarında çapalama ve hasat işlerinde çalışmaktadırlar. Ayrıca fındık, zeytin, turunçgil gibi meyvelerin toplanmasında da çalışabilmektedirler. Mevsimlik göçlere ek olarak kısa süreli bir diğer göç'te yayla göçüdür. Yayla göçünün süresi bölgeden bölgeye ve yaylacılığın niteliğine göre değişmektedir.

Özgür (1998)'de Türkiye'deki göçün özelliklerine dair birtakım çıkarımlar yapmıştır. Ona göre göçe katılanların büyük bölümünü erkeklerin oluşturmaktadır. Göçler genellikle ülkenin doğusundan batısına doğru gerçekleşmektedir. İnsanlar kırsal alanlardan kentlere ve büyük il merkezlerine göç etmektedir. Göç alan yerleşmelerde erkek nüfus artmakta iken göç veren yerleşmelerde kadın nüfusu daha fazladır. Göçe katılanların büyük bölümünü 25-44 yaş grubundakiler oluşturmakta olup eğitim seviyeleri düşüktür. Turizm, tarım ve inşa faaliyetlerinin yoğun olduğu alanlarda mevsimlik göç daha yaygındır. Türkiye'de göçlerin nedenlerinde şehirlerin çekiciliğinden çok kırların iticiliği daha etkilidir.

Sonuç olarak Türkiye’de iç göçlerde en dikkat çeken özelliğin ülkenin gelişmekte olan bölgelerinden gelişmiş bölgelerine doğru olduğunu söylemek mümkündür. Türkiye’de Doğu Anadolu, Karadeniz, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden Marmara Bölgesi’ne ve daha az olarak diğer bölgelere göç yaşanmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 1997).

1.2. Tarihsel Gelişim

Türkiye nüfusu özellikle II. Dünya Savaşından sonra hızlı bir artış sürecine girmiştir (Tablo 1). Kırlardaki nüfus artışı, tarımda makineleşme, tarım arazilerinin miras yoluyla parçalanması gibi gelişmeler sonucu kırsal alanlarda işsizlik oranları artmıştır. Bu olumsuzluklar Türkiye’de iç göçün artmasına neden olmuştur. Bunlara ek olarak Marshall yardımları gibi maddi destekler de kırsal alanlarda topraktan kopuşu hızlandırmıştır. Sonuç olarak kırlardan kentlere doğru göç giderek artmaya başlamıştır.

1927 yılında Türkiye’nin toplam nüfusu 13.648.270 kişidir. Nüfusun çok büyük bölümü (%76) kırsal yerleşmelerde yaşamaktadır. Bu yılda kent nüfusu ise %24’tür. Kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payı 1960’lı yıllara gelene kadar %70’in üzerindedir. Bu yıllardan itibaren ise hızlı bir düşüşe geçmiştir. Kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru olan göç ile birlikte 1980 yılına gelindiğinde kırsal nüfus %56’ya, 2000 yılına gelindiğinde ise oran olarak %35’e düşmüştür. 2010 yılı itibariyle de nüfusun %76’sını kentsel, %24’ünü kırsal nüfusun oluşturduğu görülmektedir. 2018 yılı verilerine göre ise nüfusun %92’sinin kentlerde, %8’inin ise kırsal alanlarda ikamet ettiği görülmektedir (Şekil 2 ve 3). Buna göre kırlardan kentlere olan göçlerin Türkiye göçünde en önemli göç türlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür.

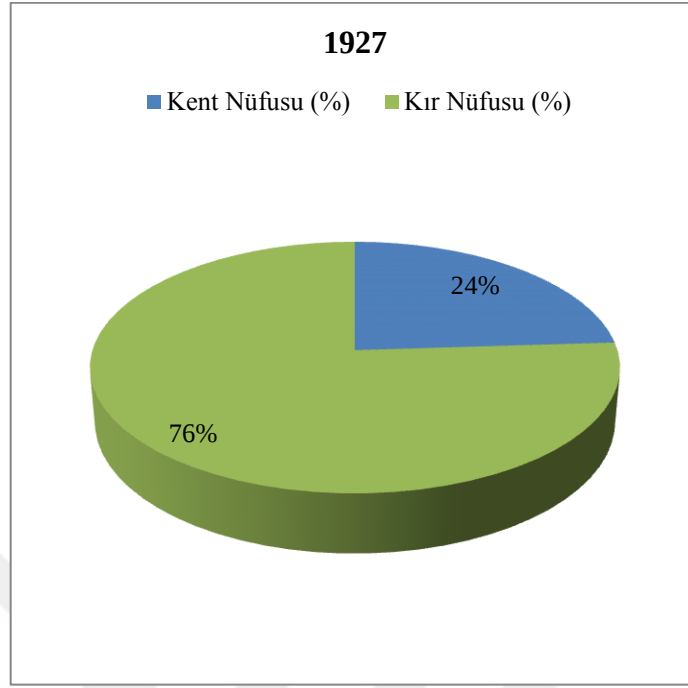
Kır ve şehir nüfusunun 1927-2018 yılları arasındaki değişimine bakıldığında kentsel nüfusun devamlı arttığı görülür. Kentsel nüfusta en fazla artışın yaşandığı dönem ise 2000 yılı sonrasıdır. Bu yıldan itibaren kentlerde yaşayanların sayısı 42.340.146 kişi artmıştır.(Tablo 1) Kırsal nüfusun değişimine bakıldığında ise 1980’li yıllara kadar artış olduğu görülür. Ancak bu artış kentsel nüfusun artışına göre oldukça azdır. 1980’li yıllardan sonra ise kırsal nüfusun azalmaya başladığı görülür. En fazla azalmanın yaşandığı dönem kentsel nüfustaki artışa benzer şekilde 2000’li yıllar

sonrasıdır. Bu dönemde özellikle 2010 yılı sonrası dikkat çekicidir. Çünkü bu yıllardan sonra kırlarda yaşayanların sayısı 17.460.268 kişi azalmıştır. Bu hızlı düşüşte 2012 yılında Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 6360 sayılı kanunun etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu kanun bağlamında büyükşehir sınırları içinde yer alan köylerin tüzel kişiliklerine son verilmiş ve köyler büyükşehir belediyelerine bağlı mahallelere dönüştürülmüştür. Bu durum kır nüfusunun kent nüfusuna dahil olmasına neden olmuştur.

Tablo 1
Türkiye’de Kır ve Şehir Nüfusunun Gelişimi (1927-2018)

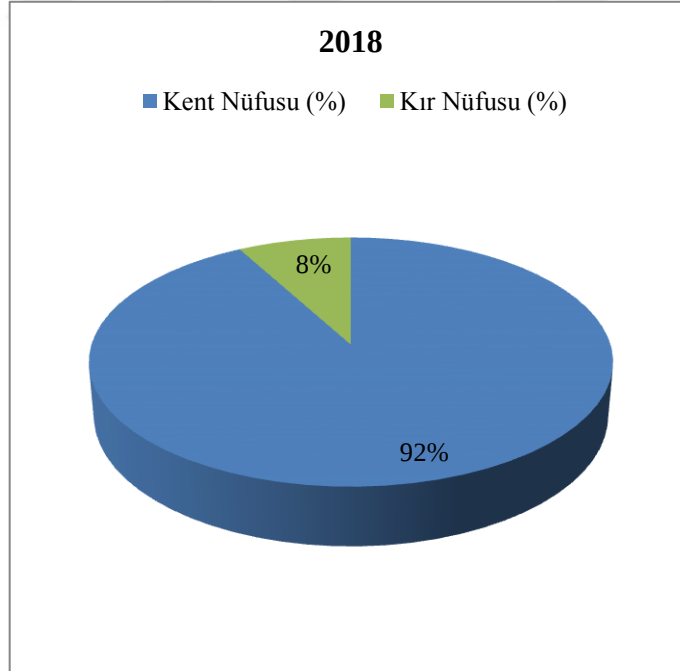
Yıl	Kır Nüfusu	Şehir Nüfusu	Kır Nüfusu Değişim Miktarı	Şehir Nüfusu Değişim Miktarı
1927	10.342.391	3.305.879	-	-
1940	13.474.701	4.346.249	3.132.310	1.040.370
1945	14.103.072	4.687.102	628.371	340.853
1950	15.702.851	5.244.337	1.599.779	557.235
1955	17.137.420	6.927.343	1.434.569	1.683.006
1960	18.895.089	8.859.731	1.757.669	1.932.388
1965	20.585.604	10.805.817	1.690.515	1.946.086
1970	21.914.075	13.691.101	1.328.471	2.885.284
1975	23.478.651	16.869.068	1.564.576	3.177.967
1980	25.091.950	19.645.007	1.613.299	2.775.939
1985	23.798.701	26.865.757	-1.293.249	7.220.750
1990	23.149.684	33.326.351	-649.017	6.460.594
2000	23.797.653	44.006.274	647.969	10.679.923
2010	17.500.632	56.222.356	-6.297.021	12.216.082
2018	6.337.385	75.666.497	-11.163.247	19.444.141

Kaynak: tuik.gov.tr

Şekil 2: Türkiye’de Kır ve Şehir Nüfusu Oranları (1927)

Kaynak. tuik.gov.tr

Şekil 3: Türkiye Kır ve Şehir Nüfusu Oranı (2018)

Kaynak: tuik.gov.tr

1.3. İç Göçün Nedenleri

İnsanlar çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerleri terk ederler. Geçmişte göçün esas nedenini doğa ile ilişkili olumsuzluklar belirlemekteydi. Ancak Sanayi Devriminden sonra göçü etkileyen en önemli faktörlerin ekonomik, siyasi ve sosyal nedenler olduğu görülür. Özellikle ulaşım sistemlerindeki gelişmeler insanların daha iyi bir hayat isteğiyle gerçekleştirdikleri göçü kolaylaştırmıştır (Ekici ve Tuncel, 2015).

Yücel (1960), şehirleşme hareketlerini incelediği çalışmasında iç göçü oluşturan nedenlerde de bahseder. Buna göre Türkiye’de tarımsal nüfus yoğunluğu oldukça fazladır ve ülkenin tamamı için bu durum rahatsızlık vericidir. Yücel, Tanoğlu’nun da ülkedeki tarımsal nüfus yoğunluğunun Avrupa’da yer alan tarımla geçinen ülkelerden fazla olduğunu ifade ettiğine değinmektedir. Bu durum nüfus ile geçim kaynakları arasında eşitsizlik yaratmakta ve ortaya çıkan ekonomik sorunlar kırsal alanlardaki insanların şehirlere göç etmesine neden olmaktadır.

Darkot (1961) “Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler” isimli çalışmasında özellikle kırdan kente göç ve nedenleri konusunda çeşitli açıklamalar sunar. Buna göre kırsal yerleşmelerde nüfus attıkça buralarda yaşayanlar arasında toprak artık tek geçim kaynağı olmaktan çıkmakta ve insanlar arasında gitgide artan bir iş bölümü meydana gelmektedir. Bu durum farklı uzmanlık alanları doğurarak bu kişilerin göç etmesine neden olmaktadır. Buna ek olarak çiftçilikle uğraşan hanelerde iyi ürün alınamadığı yıllarda da kırdan kente göçün arttığını belirtmektedir. Son olarak nüfus yoğunluğunun fazla olduğu kırsal alanlarda da haneler başına düşen ekilebilir alanların az olması bu nedenle yetiştirilen ürünlerin hanenin ihtiyacını karşılayamamasının da bir göç nedeni olduğunu belirtmektedir.

Göçün nedenleri olarak Şahin vd. (2010) tarafından da itici ve çekici faktörler tanımlanmıştır. İtici faktörler insanları göçe zorlayan olumsuzluklardır. Bunlar şu şekildedir:

- Tarım arazilerinin veraset yoluyla küçülmesi
- Köylerdeki iş alanlarının sınırlılığı
- Köylerdeki eğitim imkanlarının yetersiz olması

- Köylerdeki sağlık olanaklarının yetersiz olması
- Köylerde yaşamının zor olması
- Olumsuz iklim koşulları
- Meskenlerin sağlıksız olması
- Terör olayları
- Kan davaları

Karabaş ve Şahin(2011) tarafından ise iç göçlerin nedenleri şu şekilde ifade edilmiştir.

- Ekonomik nedenlerle yapılan göçler: özellikle kırsal alanlarda yaşanan nüfus artışına bağlı olarak işsizlik artmıştır. Bu durum insanların sürekli veya geçici olarak göç etmelerine neden olmuştur.
- Kırsal kesimde aşırı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan göçler: kırsal alanlarda hızlı nüfus artışına bağlı olarak arazilerin parçalanması ve artan nüfusu besleyemez duruma gelmesi nedeniyle insanlar göç etmek durumunda kalmıştır.
- Eğitim ve sağlık imkanlarının yetersizliğine bağlı göçler: kırsal alanlarda eğitim ve sağlık hizmetleri kentlerde olduğu kadar gelişmemiştir. İnsanların bu hizmetlerden faydalanamamaları göç etmelerine neden olmuştur.
- Doğal afet ve kamulaştırmaların yol açtığı göçler: iklim koşullarında meydana gelen olumsuzluklar insanların kısa yada uzun süreli göç etmesine neden olmaktadır. Örneğin deprem, heyelan, kaya düşmesi, sel ve çığ gibi olaylar insanların göç etmesine neden olan afetlerdendir.
- Savaşlar, siyasal olaylar ve güvenlik sorunlarına bağlı göçler: Türkiye’de özellikle bazı bölgelerde meydana gelen terör olayları ve kan davaları’da göçün nedenlerindendir.

1.4. İç Göçün Sonuçları

İzbırak (2001) nüfus artışının memleket savunmasında, iş gücünde ve her bakımdan ülkenin gelişmesinde önemli payı olduğunu vurgulamaktadır. Gelişmiş bir ülke ile toplam nüfusun fazla olmasının ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte nüfus artışının nüfus patlamasına dönüştüğü durumlarda da yukarıda ifade edilen problemlere benzer olayların yaşanmasının kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır.

Başel (2006) ise iç göçün etkilerini göç alan yerler, göç eden yerler ve göç edenler bakımından ele alır. Göç alan yerler bakımından etkileri kentleşme ve çevre sorunları başlıklarında ele alır. Kentleşme açısından iç göç ile birlikte bazı yerleşmelerin nüfus büyüklüğü açısından kent, idari yönden ise kent kavramının kapsamına girmemesine neden olduğunu ifade eder. İç göç nedeniyle pek çok kent kontrolsüz artan nüfus nedeniyle sorunlar yumağı olmaktadır. İdari yönden kent olma sosyo-ekonomik ve kültürel anlamda kentleşmeyi beraberinde getirememektedir. Ayrıca işgücünün marjinal kesime kayması da söz konusudur. Göç alan yerler bakımından göçün bir diğer sonucu çevre sorunlarıdır. Sağlıksız kentleşme su, hava, toprak üzerinde geri dönüşü olmayan etkiler yaratmaktadır. Buna ek olarak gürültü kirliliği ve erozyon gibi sorunlarda ortaya çıkmaktadır.

Başel (2006) tarafından göç edenler bakımından göçün etkileri kentlileşme, sosyal yapı değişimi, konut ve gecekondü sorunu, istihdam sorunu açısından ele alınmıştır. Kentlileşme, kentleşme sonucu insan davranış ve ilişkilerinin değişmesi sürecidir. İç göçün sonuçlarından biri göç edenlerin kentlileşememesi şeklinde olmaktadır. Göç edenlerin büyük bölümü kente uyum sağlayamamaktadır. İkinci olarak göç yalnızca yer değişimi değildir. İnsanlar için aynı zamanda meslek ve sosyal durum değişikliğidir. İç göç ile birlikte büyük aileler, çekirdek ailelere dönüşmekte, nüfus homojen iken heterojen olmakta, iş bölümü daha belirgin hale gelmekte ve ilişkiler cemaatten cemiyet tipine geçmektedir. Bir diğer sonuç ise konutlarla ilişkidir. Kentte konut bulamayan bireyler kendi çözümlerini üretmektedirler. Bu da gecekondü sorunu olarak gündeme gelmektedir. Kentsel altyapının olmadığı alanlarda inşa edilen bu konutlar hem niceliksel hem de niteliksel anlamda oldukça yetersizdir. Son etki ise

istihdam üzerindedir. İstihdam üzerindeki en belirgin etki kırlarda çalışmayan kadın ve çocukların işgücü piyasasına katılmasıdır. Ayrıca göç işe olan talebi arttırdığından kentlerde işsizlik sorununa da neden olabilmektedir.

Göçün, göç veren yerler açısından yarattığı sonuçlar da önemlidir. Bunlar içinde en dikkat çekicisi erozyonun toprağı alıp götürmesi gibi, iş göçünde toplumun gelişmiş kısmını alıp götürmesidir. Göç veren yerlerde insan gücü azalmakta, kırsal alanlar boşalmaktadır. Bu alanlarda da bağımlı nüfus oranı arttığından üretim verimliliğı düşmektedir (Başel, 2006).

Gürbüz (2007) çalışmasında Adana ili Yüreğir ilçesine göç eden nüfusun sosyo-ekonomik özellikleri ile göç edenler yaşanan değişimleri ele almıştır. Çalışmasında veri toplama amacıyla anket yapılmıştır. Çalışmada Yüreğir'e edenlerin göç etme nedeninin ekonomik olduğu belirlenmiştir. Ancak göç ettikten sonrada göçmenlerin işsizlik ve geçim sıkıntılarının devam ettiği tespit edilmiştir.

Kırdan kente göç, sadece insan bedeninin fiziksel yer değişimi ile açıklanabilecek bir konu değildir. Bu yer değişimi beraberinde kültürün, gelenek ve göreneklerin ve en önemlisi sorunların da taşındığı bir hareketliliklerdir. 1950'li yıllardan önce kırsalın ve köylerin birikmiş ekonomik ve sosyal sorunları çözülmeden kentlere taşınmaya başlamıştır (Güreşçi, 2012)

Türkiye'de iç göçün artmasındaki önemli nedenlerden birini nüfus artışıyla birlikte kırsalın artık nüfusu besleyemez hale gelmesi ve tarımda makineleşmeyle birlikte köylünün topraktan kopmasıdır (Başel, 2007).

Kentlere, kentin ekonomisinin talep ettiğiinden daha fazla nüfusun göç etmesiyle, işsizlik, gecekondulaşma, altyapı eksiklikleri, çevre kirliliğı, arsa ve arazi spekülasyonu gibi sorunların yanı sıra, yeni bir kültürle karşılaşmanın yarattığı sarsıntılar, iç çatışmalar, bunalımlar ve bağımlılıklar gibi birey ve toplulukları derinden etkileyen sorunlar da ortaya çıkmaktadır. Bunlar kente göç edenleri, özellikle gençleri içlerine kapanmaya veya tam tersine radikal örgütlenmelere, bağımlılığa, yasadışı işlere ve suça yöneltmektedir (Özer, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

İSTANBUL ALDIĞI VE RİZE’NİN VERDİĞİ GÖÇLER

2.1. İstanbul’un Aldığı İç Göçler

2.1.1. İstanbul’un Göç Durumu

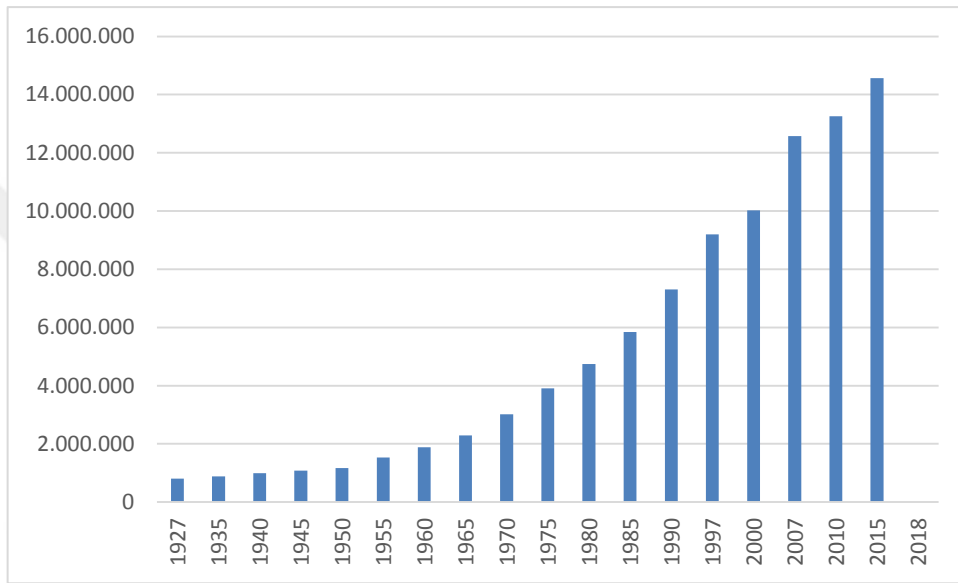
Dünya üzerinde nüfusun hızla artması nedeniyle her geçen gün birim alana düşen insan sayısı da artmaktadır. Türkiye’nin coğrafi ve sosyo-ekonomik özellikleri, nüfusun belli şehirlerde toplanmasına neden olmuştur. İnsan yaşamı ve hayati faaliyetler için elverişli alanlar, nüfus bakımından daha kalabalık olurken; insan yaşamını zorlaştıran bölgelerde ise nüfusun daha seyrek ve az olduğu görülmektedir. Bir yerden diğerine olan nüfus farklılıkları, o yerlerin özellikleri ve içinde yaşayan insanların hayat tarzları hakkında bize çok şey anlatır (Tümertekin ve Özgüç, 1997: 307).

Türkiye’de her yıl binlerce kişi yaşadığı yeri terk edip başka yerlere göç etmektedir. Bu anlamda ülke nüfusu oldukça hareketlidir. Ülke içi göçlerin yöneldiği en önemli merkez İstanbul’dur (Şahin, 2012b).

Tandoğan (1989) çalışmasında Türkiye nüfus hareketleri içinde İstanbul’un yerini incelemiştir. 1975-1980 döneminde ülke içinde yer değiştiren nüfusun %21’inin İstanbul’a yerleştiğini ifade etmiş ve İstanbul’un ülkedeki nüfus hareketleri içinde en önemli merkez olduğunu belirtmiştir.

İstanbul’a olan yoğun göç ilin nüfusunun hızlı bir şekilde artması sonucunu meydana getirmiştir. İlin uzun dönemli toplam nüfus verilerine bakıldığında da bu artışı görmek mümkündür. 1927 yılında İstanbul’un nüfusu 806.863 kişi iken 1940 yılında ise İstanbul’un toplam nüfusu 991.237 kişiye ulaşmıştır. 1945 yılına gelindiğinde nüfus 1 milyonu aşarak 1.078.399 kişiye ulaşmıştır. 1950 ve 1960 yıllarında da toplam nüfus 1.166.477 ve 1.882.092 kişi olarak ölçülmüştür. 1960 yılı sonrası ülke genelinde nüfusun hızlı arttığı bir döneme karşılık gelmektedir. Gerek ülke genelinde doğum oranlarının artışı ile yaşanan nüfus artışı gerekse yaşanan göçle birlikte İstanbul’un

nüfusu 1965 yılında 2 milyonu aşarak 2.293.823 kişiye ulaşmıştır. Şekil 4. incelendiğinde 1965 yılı sonrası il nüfusunun artışının büyüklüğünü görmek mümkündür. 1970 yılında İstanbul'un nüfusu 3 milyonu, 1980 yılında 4 milyonu ve yalnız beş yıl sonra 5 milyonu aşmıştır. 1990 yılında 7.309.190 kişiye ulaşan toplam nüfus 2000 yılında 10 milyonun üstüne çıkmıştır. 2018 yılı verilerine göre ise ilin toplam nüfusu 15.067.724'e ulaşmıştır (Şekil 4).

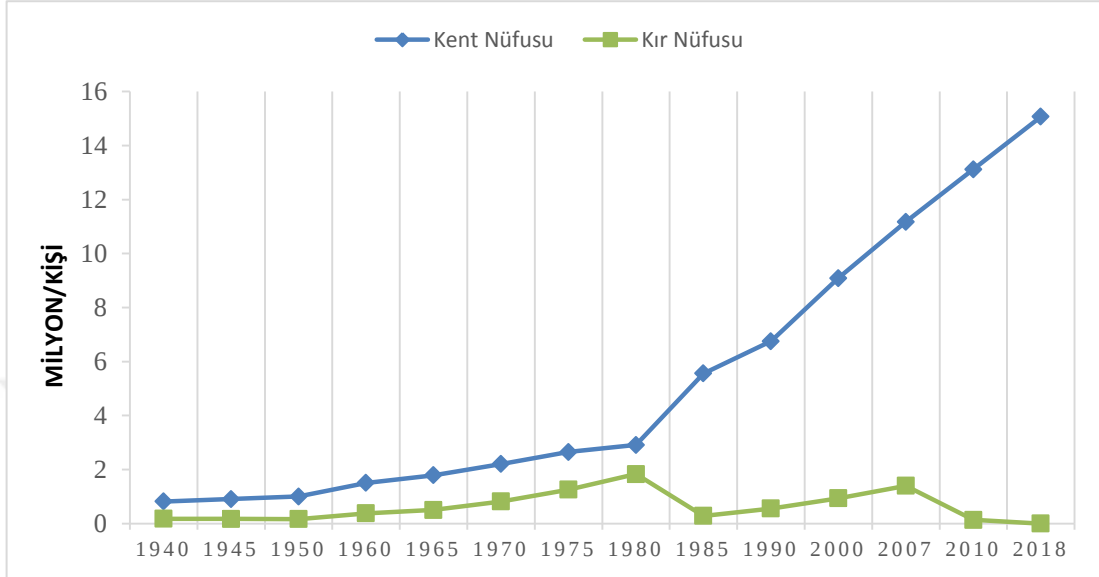

Şekil 4: İstanbul'da Nüfusun Gelişimi (1940-2018)

Kaynak. tuik.gov.tr

İstanbul'a olan yoğun göç ve ilin nüfusunun devamlı artışı ile birlikte ildeki kır ve kent nüfusunda da farklılaşmalar dikkat çeker (Şekil 5). 1927 yılında 806.682 kişi olan İstanbul iken, 1940 yılında ilde nüfusun 815.638'i kentlerde 175.599'u ise kırlarda ikamet etmekteydi. 1980 yılına gelindiğinde kentte yaşayan 2.909.455 kişiye karşılık kırsal nüfusun 1.832.435 olduğu görülmektedir. Buna göre kırsal ve kentsel nüfus arasındaki farkın hala çok fazla olmadığını ifade etmek mümkündür. 1980 yılından sonra ise ilde kentsel nüfusun hızlı bir şekilde artmaya başladığı buna karşın kırlarda ikamet eden nüfusun ise azalmaya başladığı görülür. Örneğin 1990 yılında İstanbul'da kırsal nüfus 555.261 kişi iken kentsel nüfus 6.753.929, 2000 yılında ise kırsal nüfus 933.136 iken kentsel nüfus yaklaşık 9 milyon olarak hesaplanmıştır. Tablo 2'ye de bakıldığında bu dönemin İstanbul'un en fazla göç aldığı ve net göç hızının en yüksek

olduğu yıllar olduğu görülmektedir. Bu anlamda şehre göçle gelen nüfusun büyük ölçüde kentlere göç ettiğini söylemek mümkündür.

Şekil 5: İstanbul'da Kırsal ve Kentsel Nüfusun Gelişimi (1940-2018)

Kaynak. tuik.gov.tr

1975-2018 yılları arasında İstanbul'un göç durumu verilerine bakıldığında ilin 2018 yılına kadar devamlı göç aldığı ve net göç hızının yüksek olduğu görülmektedir. 1975-1980 yılları arasında İstanbul'da net göç 288.653 kişidir. 1980-1985 döneminde ilgili dönemde ilin net göçü 297.598'dir. Buna göre il hala göç almaya devam etmektedir. 1985-1990 dönemi ise ilin en fazla göç aldığı bu nedenle net göç hızının da en yüksek olduğu dönemdir. Bu dönemde İstanbul'a göç edenlerin sayısı 656.677 olup 1995-2000 yılları arasında ise il'e olan göçün azaldığı görülmektedir. Geçen beş yıllık sürede net göç 407.448 kişi olup 2010 yılında ilde net göç düşük olmakla birlikte hala pozitif olup 102.583 kişidir. Uzun dönemli verilere bakıldığında İstanbul'un devamlı göç aldığı görülmektedir. Buna karşın 2018 yılı ilin göç aldığı değil göç verdiği bir yıl olarak dikkat çeker ve ilde net göç -210.321'dir.

İlgili yılların net göç oranlarına bakıldığında ise 1975-1980 arasında net göç hızı % 73.4 iken 1980-1985 döneminde önceki döneme göre azalarak % 60.5 olarak ölçülmüştür. 1985-1990 dönemine gelindiğinde net göç hızı % 107.6 olmuş şehrin çok fazla göç almasından dolayı net göç hızı'nda yükselmiştir. 1995-2000 döneminde ise net

göç hızı bir düşüşle beraber % 46.1'e gerilemiştir. 2010 yılı ise İstanbul'un net göç hızının değerlendirmeye alınan yıllar arasında en düşük olduğu dönemdir(% 7.7). 2018 yılında ise il'in net göç hızı uzun yıllar sonra negatif olup % -13.86 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2
İstanbul'un Göç Durumu (1975-2018)

	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Genel Nüfus Sayımları		
1975-1980	288.653	73,4
1980-1985	297.598	60,5
1985-1990	656.677	107,6
1995-2000	407.448	46,1
ANNKS		
2010	102.583	7,77
2018	-210.321	-13,86

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı 2000: Göç İstatistikleri, TÜİK, Yayın No: 2976, Ankara TÜİK, 2010-2018 ADNKS Göç İstatistikleri

2.1.2. İstanbul'un Göç Aldığı İller

İstanbul nüfusunun tarihsel gelişimi de incelendiğinde başka illerde doğanların İstanbul nüfusu içindeki oranının devamlı arttığı görülmektedir. İstanbul dışında doğanların toplam nüfus içindeki payı 1935'te %43, 1950'de %46, 2000 yılında ise %62 olarak hesaplanmıştır. 2014 yılında doğum yeri İstanbul olmayanların oranı %54, 2018 yılında ise %55'tir. Buna göre İstanbul nüfusunun yarısından fazlasını doğum yeri İstanbul olmayan başka bir ifade ile göçle gelen nüfus olduğunu söylemek mümkündür.

1950 yılı itibariyle doğum yeri İstanbul olmayanların oranı %46'dır. Kişinin doğum yeri dışında başka bir yerde yaşıyor olması göç ettiğini göstermektedir (Şahin, 2012b). Bu anlamda ilin nüfus gelişiminde göçün önemli bir faktör olduğunu ifade etmek mümkündür. 1950 yılı verilerine göre İstanbul'un en fazla göç aldığı il Kastamonu'dur. Onu sırasıyla Rize, Trabzon, Bursa, Erzincan ve Giresun izlemektedir. Bu anlamda İstanbul'a olan göçlerde Karadeniz illerinin ilk sıralarda yer aldığı dikkat

çeker (Tablo 3). Bu yıl itibariyle İstanbul'un en az göç aldığı il ise Hakkari'dir. Onu ise sırasıyla Muş, Ağrı, Mardin, Burdur ve Hatay illeri izlemektedir. Buna göre İstanbul'un aldığı göçlerde Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan illerin son sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Tablo 3
İstanbul'un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize'nin Yeri (1950)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	Kastamonu	31.509	6)	Giresun	17.760
2)	Rize	24.183	7)	Sivas	16.700
3)	Trabzon	20.144	8)	Kocaeli	15.830
4)	Bursa	18.241	9)	Edirne	15.067
5)	Erzincan	18.069	10)	Tekirdağ	12.142

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1950, İGM, Yayın No: 410, İstanbul, 1961

İlgili dönemde İstanbul'un en fazla göç aldığı ilin önceki döneme benzer şekilde Kastamonu olduğu görülür. 1960 yılında İstanbul'da ikamet eden Kastamonuların nüfusu 57.790 olarak hesaplanmıştır ve buna göre geçen on yıllık süreçte Kastamonu'dan yaklaşık 20.000 kişinin İstanbul'a göç ettiği görülmektedir. Kastamonu'yu sırasıyla Sivas, Giresun, Trabzon ve Rize illeri izlemektedir. İlgili dönemler arasında Sivas'tan İstanbul'a olan göçteki artışta dikkat çekicidir. Çünkü 1950 yılında İstanbul'da ikamet eden Sivaslıların sayısı 16.700 kişi iken 1960'da bu sayı 41.860'a yükselmiştir (Tablo 4). 1950-1960 yılları arasında Rize'den İstanbul'a 13.225 kişi göç etmiştir. Bu anlamda Rize'den İstanbul'a olan göç devam etmiş ancak göç eden nüfus, diğer illerden göç edenlere göre daha az olduğundan 1960'da Rize'den göç edenler İstanbul'daki en büyük beşinci grup olmuştur. Buna göre 1960 yılında da İstanbul'un en fazla göç aldığı illerin Karadeniz Bölgesinde yer alanlar olduğunu söylemek mümkündür. Bu dönemde İstanbul'un en az göç aldığı iller ise Muş, Adıyaman, Ağrı ve Van gibi Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeridir.

Tablo 4
İstanbul'un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize'nin Yeri (1960)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	Kastamonu	57.790	6)	Erzincan	24.161
2)	Sivas	41.860	7)	Bursa	29.314
3)	Giresun	40.969	8)	Tekirdağ	28.968
4)	Trabzon	39.253	9)	Edirne	24.316
5)	Rize	37.408	10)	Ordu	22.257

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1960, DİE, Yayın No: 452, Ankara

1985 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre İstanbul nüfusu içinde en büyük bölümü doğum yeri yurt dışı olanlar oluşturmaktadır. Bu kişilerin sayısı 280.167'dir. Yurt içinde doğmuş olup İstanbul'da ikamet edenler içinde en büyük bölümü Sivaslılar oluşturmaktadır. İstanbul'da ikamet eden Sivaslıların sayısı 253.817'dir. 1950 yılında 1985 yılına kadar geçen sürede İstanbul'da ikamet eden Sivaslıların 237.117 kişi arttığı görülür. Doğum yeri Sivas olanları sırasıyla Kastamonu, Giresun, Kars ve Trabzon olanlar izler. Bu anlamda yine önceki dönemlere benzer şekilde Karadeniz illerinden göç edenler ilk sıralarda yer almaktadır (Tablo 5). 1960-1985 yılları arasında Rize'den İstanbul'a göç edenlerin sayısı 62.070'dir. Buna karşın diğer illerden İstanbul'a olan göçlerin daha fazla olması nedeniyle bu dönemde İstanbul'da ikamet eden Rizelilerin en büyük onuncu grubu oluşturdukları görülmektedir. Bu dönemde İstanbul'a en az göçün yaşandığı il ise Hakkari'dir. Onu sırasıyla Burdur, Muğla, Kütahya, Uşak ve Aydın illeri izlemektedir. 1950 ve 1960'lı yıllarda İstanbul'un en az göç aldığı iller Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da yoğunlaşmakta iken 1985 yılında en az göç alınan illerin Ege ve İç Anadolu bölgelerinde bulunduğu görülmektedir.

Tablo 5
İstanbul'un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize'nin Yeri (1985)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	Sivas	253.817	6)	Erzincan	125.725
2)	Kastamonu	189.452	7)	Ordu	119.442
3)	Giresun	169.650	8)	Malatya	106.404
4)	Kars	135.216	9)	Sinop	105.456
5)	Trabzon	129.323	10)	Rize	99.478

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1985, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

1990 yılı sayım sonuçlarına göre nüfusun doğum yerlerine bakıldığında İstanbul'da en büyük grubu doğum yeri yurt dışı olanların oluşturduğu görülmektedir. Bu durum 1985 yılı sonuçlarına benzerdir. Doğum yeri yurt içi olanlar dikkate alındığında ise İstanbul'da en büyük grubu doğum yeri Sivas olanların oluşturduğu görülmektedir (Tablo 6). Onu sırasıyla Kastamonu, Kars, Giresun, Trabzon ve Ordu illeri izlemektedir. Önceki dönemlere benzer şekilde Karadeniz Bölgesi illerinden göç edenlerin İstanbul'daki en büyük grupları oluşturdukları görülmektedir. 1985 yılında İstanbul'da ikamet eden Rizelilerin sayısı 99.478 kişi iken 1990 yılında 131.905 kişi'ye çıkmıştır. Bu anlamda Rize'den İstanbul'a olan göç hala devam etmekle birlikte diğer illerin gerisinde kaldığı görülmektedir. 1990 yılı verilerine göre İstanbul'da en az bulunanlar ise doğum yeri Şırnak olanlardır. Onu sırasıyla Hakkari, Burdur, Batman ve Karaman izlemektedir. Önceki sayım döneminde İstanbul'da en az ikamet edenleri doğum yeri Ege Bölgesi illeri olanlar oluşturmakta iken bu dönemde yine Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinden olanlar oluşturmaktadır

Tablo 6
İstanbul'un Göç Aldığı başlıca İller ve Rize'nin Yeri (1990)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	Sivas	317.081	7)	Erzincan	150.936
2)	Kastamonu	222.335	8)	Malatya	141.134
3)	Kars	214.065	9)	Sinop	135.016
4)	Giresun	210.528	10)	Tokat	134.941
5)	Trabzon	175.616	11)	Rize	131.905
6)	Ordu	163.159			

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1990, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

2000 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre önceki döneme benzer şekilde doğum yeri Sivas olanların İstanbul'da ikamet eden en büyük grup olduğu görülmektedir. Sivas'ı sırasıyla Kastamonu, Giresun, Ordu ve Trabzon illeri izlemektedir. 1990 ve 2000 yılları arasında Rize'den İstanbul'a göç edenlerin sayısı 27.154 olup doğum yeri Rize olanların İstanbul'daki en büyük on ikinci grup olduğu görülmektedir (Tablo 7). 2000 yılında İstanbul'da en az ikamet edenler ise doğum yeri Hakkari, Burdur, Şırnak, Muğla ve Yalova olanlardır.

Tablo 7
İstanbul'un Göç Aldığı Başlıca İller ve Rize'nin Yeri (2000)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	Sivas	375.002	7)	Tokat	203.603
2)	Kastamonu	263.803	8)	Malatya	195.705
3)	Giresun	245.414	9)	Erzurum	186.677
4)	Ordu	244.254	10)	Sinop	179.751
5)	Trabzon	214.721	12)	Rize	159.059
6)	Samsun	212.056			

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 2000, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

2018 yılı ADNKS sonuçlarına göre İstanbul'un toplam nüfusu 15.067.724'tür. İlgili yıl itibariyle ilin net göç değeri -210.321, net göç hızı ise -13,86'dır. Bu yıl itibariyle İstanbul nüfusuna kayıtlı olmayıp İstanbul'da ikamet edenlerin sayısı 10.019.224'kişidir. Bunlar içinde en büyük grubu Sivas nüfusuna kayıtlı olanlar oluşturmaktadır. İstanbul'da ikamet eden Sivaslıların sayısı 763.021 olup bu sayı İstanbul nüfusunun %7,6'sına karşılık gelmektedir. Sivas nüfusuna kayıtlı olanları sırasıyla, Kastamonu, Ordu, Giresun ve Tokat izlemektedir. Buna göre İstanbul'un en fazla göç aldığı illerin önemli bir bölümünü Karadeniz Bölgesinde yer alanların oluşturduğu görülmektedir. 2000 ve 2018 yılları arasında İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusunda arttığı görülür. 2000 yılında İstanbul'da ikamet eden Rize doğumlu nüfus miktarı 159.059 kişi iken 2018 yılında 299.810 kişi'ye yükselmiştir. Yine aynı yıl Rize'den İstanbul'a göç edenlerin sayısı 4.205'tir (Tablo 8).

Tablo 8
İstanbul'un Göç Aldığı İller ve Rize'nin Yeri (2018)

Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl		Nüfus	Nüfusa Kayıtlı Olduğu İl		Nüfus
1)	Ankara	19.091	41)	Aydın	3.891
2)	Tokat	17.819	42)	Eskişehir	3.745
3)	Kocaeli	16.961	43)	Siirt	3.736
4)	İzmir	14.151	44)	Kahramanmaraş	3.302
5)	Bursa	11.658	45)	Manisa	3.242
6)	Tekirdağ	11.287	46)	Karabük	3.223
7)	Van	10.139	47)	Kars	3.147
8)	Ordu	9.858	48)	Elazığ	3.010
9)	Giresun	9.467	49)	Sinop	2.910
10)	Antalya	9.180	50)	Çankırı	2.853
11)	Sakarya	8.494	51)	Düzce	2.818
12)	Samsun	8.263	52)	Erzincan	2.700
13)	Diyarbakır	7.979	53)	Amasya	2.532
14)	Adana	7.777	54)	Bolu	2.530
15)	Şanlıurfa	7.322	55)	Denizli	2.511
16)	Balıkesir	6.959	56)	Bingöl	2.501
17)	Mardin	6.578	57)	Bilecik	2.447
18)	Mersin	6.510	58)	Çorum	2.263
19)	Erzurum	6.454	59)	Iğdır	2.234
20)	Gümüşhane	6.319	60)	Kütahya	2.186
21)	Ağrı	6.215	61)	Yozgat	2.972
22)	Gaziantep	5.929	62)	Şırnak	1.951
23)	Trabzon	5.903	63)	Niğde	1.942
24)	Hatay	5.801	64)	Bartın	1.927
25)	Konya	5.606	65)	Afyonkarahisar	1.855
26)	Kastamonu	5.457	66)	Ardahan	1.702
27)	Sivas	5.310	67)	Nevşehir	1.536
28)	Edirne	5.198	68)	Osmaniye	1.528
29)	Batman	4.959	69)	Isparta	1.500
30)	Malatya	4.946	70)	Aksaray	1.480
31)	Muğla	4.910	71)	Hakkari	1.471
32)	Çanakkale	4.691	72)	Bayburt	1.450
33)	Muş	4.448	73)	Uşak	1.013
34)	Zonguldak	4.410	74)	Artvin	1.006
35)	Kayseri	4.345	75)	Kırıkkale	906
36)	Kırklareli	4.274	76)	Tunceli	753
37)	Rize	4.205	77)	Burdur	710
38)	Yalova	4.137	78)	Karaman	661
39)	Bitlis	4.060	79)	Kırşehir	642
40)	Adıyaman	3.995	80)	Kilis	631

Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2018.

oluşturduğu görülmektedir. Bu dönemde aradaki fark fazla olmamakla birlikte İstanbul'a göç eden kadınların erkeklere göre daha fazla olduğu dikkat çeker. 2018 yılı sonuçlarına göre de göç edenlerin cinsiyete göre dağılımı 2010 yılı ile aynıdır. Bu anlamda gerek 1980-2000 yılları arası gerekse 2010 yılı sonrası dönemde İstanbul'a göç eden nüfusun cinsiyete göre dağılışı bir eşitsizlik olmadığını söylemek mümkündür (Tablo 9).

Tablo 9
İstanbul'a Göç Eden Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1980-2018)

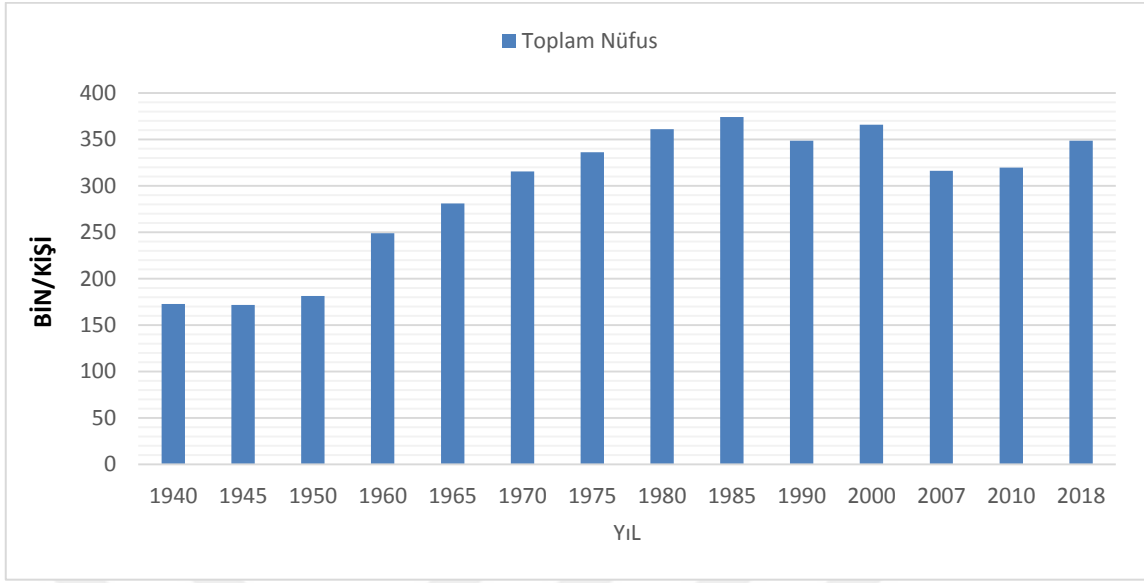
	Kadın	Erkek	Toplam
1975-1980	290.150	267.832	557.982
1985-1990	513.125	605.985	995.717
2000	545.426	614.277	1.159.703
2010	217.013	222.502	439.515
2018	195.684	189.798	385.482

Kaynak: 1980 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre İç Göçler, DİE Yayın No: 1124, Ankara
1990 Genel Nüfus Sayımı, Daimi İkametgaha Göre İç Göçün Sosyal Ekonomik Nitelikleri, DİE Yayın No: 2069, Ankara. 2000 Genel Nüfusu Sayımı 2010 ve 2018 Yılı Verileri, TÜİK.

2.2. Rize İlinden Dışarıya Göçler

2.2.1. Rize'nin Göç Durumu

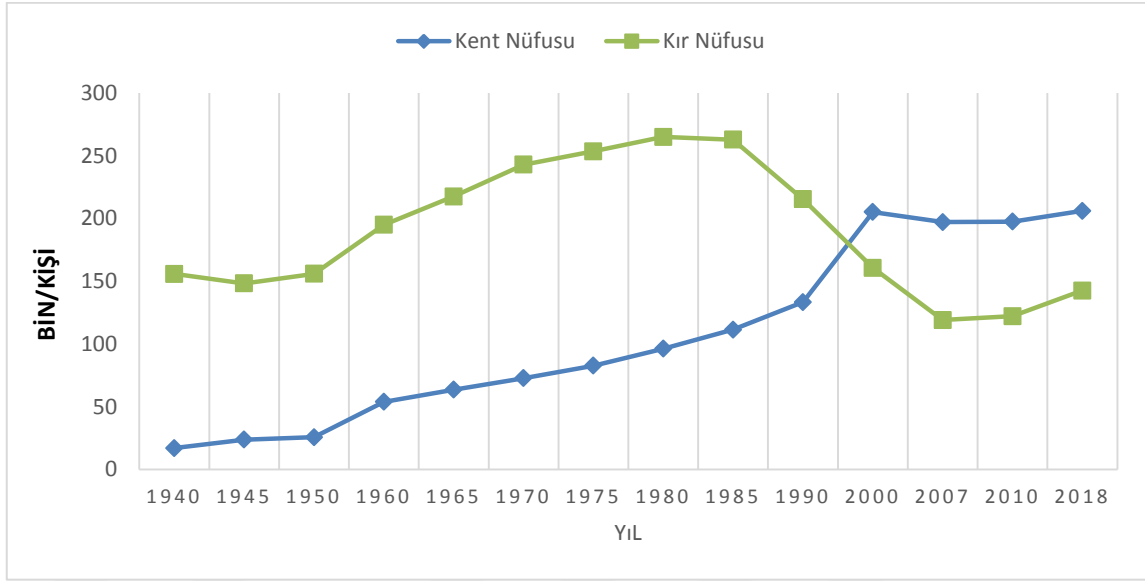
Rize, uzun dönemli veriler incelendiğinde devamlı göç veren illerden birini durumundadır. İlin bu özelliği çeşitli araştırmalarda da özellikle vurgulanmıştır. Örneğin Öngör (1958) tarihli çalışmasında Rize'nin verdiği göçün önemine değinmiştir. Öngör çalışmasında dışarıya göç veren illeri önemlerine göre şu şekilde sıralamıştır: Rize, Gümüşhane, Erzincan, Trabzon, Elazığ, Giresun, Bitlis, Çankırı. Buna göre listenin başında Rize ili gelmektedir. Yine Öngör (1961) 1950-1955 yılları arası Türkiye'de iç göçleri incelediği çalışmasında da Rize'nin ülkenin en fazla göç veren ili olduğunu ifade etmektedir. Buna karşın 1950 yılı verilerine göre ilin verdiği göçün azaldığına değinmiştir. Bunun nedeni olarak Öngör, 1950-1955 yılları arasında ilde başlayana çay tarımını işaret etmektedir. Sonuç olarak göç veren bir il olarak Rize göç ve nüfus konulu araştırmalarda dikkat çekici bir il olmuştur.

Şekil 7: Rize’de Nüfusun Gelişimi (1940-2018)

Kaynak. tuik.gov.tr

Rize ilinde toplam nüfusun gelişimine benzer şekilde kırsal ve kentsel nüfusun gelişim ve değişiminde de belirgin bir farklılaşma dikkat çeker. Ülkenin genelinde olduğu gibi il genelinde geçmişte toplam nüfus içinde kırsal nüfusun baskınlığı söz konusu iken günümüzde kentsel nüfus kırsal nüfusu geçmiş durumdadır. 1940 yılında nüfusun 155.824’ünü kırsal 16.940’ını ise kentsel nüfus oluşturmaktaydı. Hem kırsal hem de kentsel nüfusun artışı 1960’lı yıllara kadar çok yavaş bir şekilde ilerlemişken bu yıllardan sonra toplam nüfusun artışına paralel hem kırsal hem de kentsel nüfus artmıştır. Rize ilinde 1985 yılına kadar kırsal nüfus hızlı bir şekilde artarak 262.838’e ulaşmıştır. Bu yıl itibariyle kentsel nüfus ise 111.368 olup hala kırsal nüfustan azdır. 1985’ten sonra ise kırsal nüfus azalmaya başlamış buna karşın kentsel nüfusun artışı devam etmiştir. 2000 yılına gelindiğinde Rize ilinde kentsel nüfus 205.245’a yükselmiş olup kırsal nüfus 160.963’a düşmüştür. Buna göre ilde ilk kez toplam nüfus içinde kentsel nüfus kırsal nüfusu geçmiştir. Günümüzde ise kentsel nüfus 206.088, kırsal nüfus ise 145.520’dir (Şekil 8).

Şekil 8: Rize'nin Kırsal ve Kentsel Nüfus Gelişimi (1940-2018)

Kaynak. tuik.gov.tr

1975'ten günümüze kadar ilin net göç ve net göç hızı verilerine göre göç değerlerinin devamlı negatif özellik taşıdığı görülmektedir. 1975-1980 döneminde ilin net göçü -8.624 ve net göç hızı % -26,1 olarak hesaplanmıştır. 1980-1985 döneminde de ilin net göçü negatif olup verilen göçün de attığı görülmektedir. 1985-1990 dönemi Rize'nin en fazla göç verdiği döneme karşılık gelmektedir. Bu dönemde ilin net göç hızı % -84,0'dür. 1990'lı yıllardan itibaren Rize'nin göç veren bir il olma özelliği devam etmekle birlikte verilen göçün azaldığı görülmektedir. 2010 yılında ilin net göçü -1.749 olarak hesaplanmıştır. 2018 yılında ise Rize göç veren bir il olmaktan çıkıp göç alan bir il haline gelmiştir. Bu yıl için net göç 14.853 olup net göç hızı % 43,53'tür (Tablo 10).

Tablo 10
Rize'nin Göç Durumu (1975-2018)

	Net Göç	Net Göç Hızı (%)
Genel Nüfus Sayımları		
1975-1980	-8.624	-26,1
1980-1985	-11.257	-32,6
1985-1990	-28.726	-84,0
1995-2000	-7.473	-21,9
ADNKS		
2010	-1.749	-5,46
2018	14.853	43,53

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı 2000: Göç İstatistikleri, TÜİK, Yayın No: 2976, Ankara; TÜİK, 2010-2018 ADNKS Göç İstatistikleri

2.2.2. Diğer İllere Göçler

1950-2018 yılları arasında Rize ilinin verdiği göçler incelendiğinde göç eden nüfusun dağılışımda belirli alanlarda yoğunlaşma olduğu görülmektedir. Buna göre ilin en fazla göç verdiği alanların büyükşehirler ile komşu iller olduğunu söylemek mümkündür. İlin en az göç verdiği iller ise doğu ve güneydoğu illeri oluşturmaktadır. İlin göç profilinin tarihsel ve mekânsal gelişimini detaylı bir şekilde açıklamaya yönelik 1950'den günümüze ilin verdiği göç miktarı ve alanları aşağıda açıklanmıştır.

1950 yılında Rize 181.512 nüfuslu göç veren küçük bir il durumundadır. İlin sahip olduğu sosyo-ekonomik ve çevresel dezavantajlar ve istihdamın yetersiz olması ilin göç vermesinde etkili sebeplerin başında gelmektedir. Bu anlamda ilin verdiği göçün iş gücü göçü olduğunu söylemek mümkündür. Bu durum nüfusun cinsiyete göre dağılışı oranlarına da yansımıştır. 1950 yılı itibariyle Rize nüfusunun %58'ini kadınların, %42'sini ise erkeklerin oluşturduğu görülmektedir. Kadın nüfusunun erkek nüfusuna göre fazla olması göçe katılanların önemli bölümünün erkek olduğu konusunda da ipucu vermektedir. 1950 yılı verilerine göre Rize ilinin en fazla göç verdiği ilin İstanbul olduğu görülmektedir. Bu tarihte doğum yeri Rize olup İstanbul'da ikamet edenlerin sayısı 24.183 kişidir. Bunu sırasıyla Samsun, Kocaeli, İzmir ve Çoruh (Artvin) illeri izlemektedir (Tablo 11). En fazla göç edilen illere bakıldığında başta İstanbul olmak

üzere İzmir ve Ankara gibi büyükşehirler başı çekmektedirler. Bu durum ilgili illerdeki ekonomik fırsatlar ve istihdam olanakları ile yakından ilişkilidir ki bu iller aynı zamanda Rize dışındaki illerinde en fazla göç verdiği yerlerdir. Büyükşehirlerle birlikte Rize'ye komşu illerin de en fazla göç verilen iller olduğu görülmektedir. Bu durumu mesafe ile açıklamak mümkündür. 1950 yılı itibariyle Rize'nin en az göç verdiği il ise Mardin'dir. Onu sırasıyla Isparta, Burdur, Hakkari ve Maraş illeri izlemektedir.

Tablo 11
Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1950)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	İstanbul	24.183	6)	Ankara	2.428
2)	Samsun	6.209	7)	Zonguldak	1.955
3)	Kocaeli	4.557	8)	Erzurum	1.386
4)	İzmir	2.595	9)	Bolu	1.266
5)	Çoruh	2.560	10)	Trabzon	1.245

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1950, İGM, Yayın No: 410, İstanbul, 1961

1960 yılı verilerine göre Rize'nin hala göç veren bir il olduğu görülür. Göçe katılanlar içinde erkeklerin daha fazla olması durumu bu yıl verilerine de yansımaktadır.

1960 yılı verilerine göre Rize'nin en fazla göç verdiği ilin önceki döneme benzer şekilde İstanbul olduğu görülmektedir. Bu yıl itibariyle doğum yeri Rize olup İstanbul'da ikamet edenlerin sayısının 33.531 kişi olduğu görülmektedir. 1950 yılı verileri ile karşılaştırıldığında İstanbul'daki doğum yeri Rize olanların 9.348 kişi artmıştır. Doğum yeri Rize olanların en fazla ikamet ettiği diğer iller ise Ankara, Samsun, Zonguldak ve Kocaeli'dir (Tablo 12). Önceki döneme benzer şekilde büyükşehirler ile yakın iller Rize'nin en fazla göç verdiği alanları oluşturmaktadır. En az göç verilen iller ise Uşak, Adıyaman, Nevşehir ve Bingöl illeridir.

Tablo 12
Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1960)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	İstanbul	33.531	6)	İzmir	3.268
2)	Ankara	6.278	7)	Sakarya	2.946
3)	Samsun	6.173	8)	Artvin	2.059
4)	Zonguldak	3.606	9)	Trabzon	1.815
5)	Kocaeli	3.310	10)	Erzurum	1.620

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1960, DİE, Yayın No: 452, Ankara

1985 verilerine göre Rize doğumlu nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında İstanbul'un önceki yıllarda olduğu gibi ilk sırada olduğu görülür. 1960 yılı verilerine göre İstanbul'da ikamet eden Rize doğumluların sayısı 27.411 iken 1985 yılında bu sayı 99.478'e çıkmıştır. İstanbul'dan sonra Rize doğumluların en fazla olduğu iller sırasıyla Ankara, İzmir, Samsun ve Kocaeli'dir (Tablo 13). Bu anlamda büyükşehirlerde ikamet eden Rize doğumluların da önceki dönemlere göre belirgin şekilde arttığı görülmektedir. Rizelilerin en az ikamet ettiği iller ise Bingöl, Tunceli, Uşak ve Nevşehir'dir.

Tablo 13
Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1985)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	İstanbul	99.478	6)	Bursa	4984
2)	Ankara	14.442	7)	Trabzon	4772
3)	İzmir	8175	8)	Artvin	3.562
4)	Samsun	7389	9)	Sakarya	3478
5)	Kocaeli	7203	10)	Zonguldak	3077

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1985, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

1985 yılında 374.206 kişi olan Rize nüfusu 1990'da 348.776 kişiye düşmüştür. verilerine göre Rize ilinin nüfusu 348.776'ya düşmüştür. Bu durum ilin hala göç vermekte olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Bu yıl itibariyle Rize doğumluların dağılımına bakıldığında İstanbul'un ilk sırada olduğu görülür. 1985 yılında İstanbul'da ikamet eden Rize doğumluların sayısı 99.478 iken 1990 yılında 131.905'e yükselmiştir. Buna göre geçen beş yıllık sürede İstanbul'da ikamet eden Rizelilerin sayısının belirgin

şekilde arttığını söylemek mümkündür. İstanbul'dan sonra Rize doğumluların en fazla ikamet ettikleri iller Ankara, İzmir, Kocaeli ve Samsun'dur (Tablo 14). Rize doğumluların en az ikamet ettikleri iller ise Karaman, Aksaray, Kırşehir ve Niğde'dir. Buna göre geçmiş yıllarda Rize doğumluların en az ikamet ettikleri iller ülkenin Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yer almakta iken bu yıldan itibaren İç Anadolu Bölgesinde ikamet edenlerin sayısının daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 14
Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (1990)

İl Adı	Nüfus	İl Adı	Nüfus
1) İstanbul	131.905	6) Bursa	6.712
2) Ankara	16.458	7) Artvin	4.182
3) İzmir	10.433	8) Trabzon	4.123
4) Kocaeli	8.880	9) Sakarya	3.944
5) Samsun	8.438	10) Zonguldak	3.155

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 1990, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

2000 yılında Rize doğumluların en fazla ikamet ettiği il önceki dönemlerde olduğu gibi İstanbul'dur. 1990-2000 yılları arasında da İstanbul'da ikamet eden Rize doğumluların sayısı 27.154 artarak 159.059'a yükselmiştir. Bu durum Rize'den olan göçlerde İstanbul'un hala önemli bir varış noktası olduğunu göstermektedir (Tablo 15). Rize doğumluları İstanbul'dan sonra en fazla ikamet ettikleri iller Ankara, İzmir, Kocaeli ve Bursa'dır. En az ikamet ettikleri iller ise Karaman, Kilis, Kırşehir ve Batman'dır.

Tablo 15
Doğum Yeri Rize Olanların Seçilmiş İllere Göre Dağılımı (2000)

İlAdı		Nüfus	İlAdı		Nüfus
1)	İstanbul	159.059	6)	Samsun	8.855
2)	Ankara	19.896	7)	Trabzon	5.920
3)	İzmir	12.350	8)	Artvin	4.920
4)	Kocaeli	9.776	9)	Yalova	3.725
5)	Bursa	9.174	10)	Sakarya	3.592

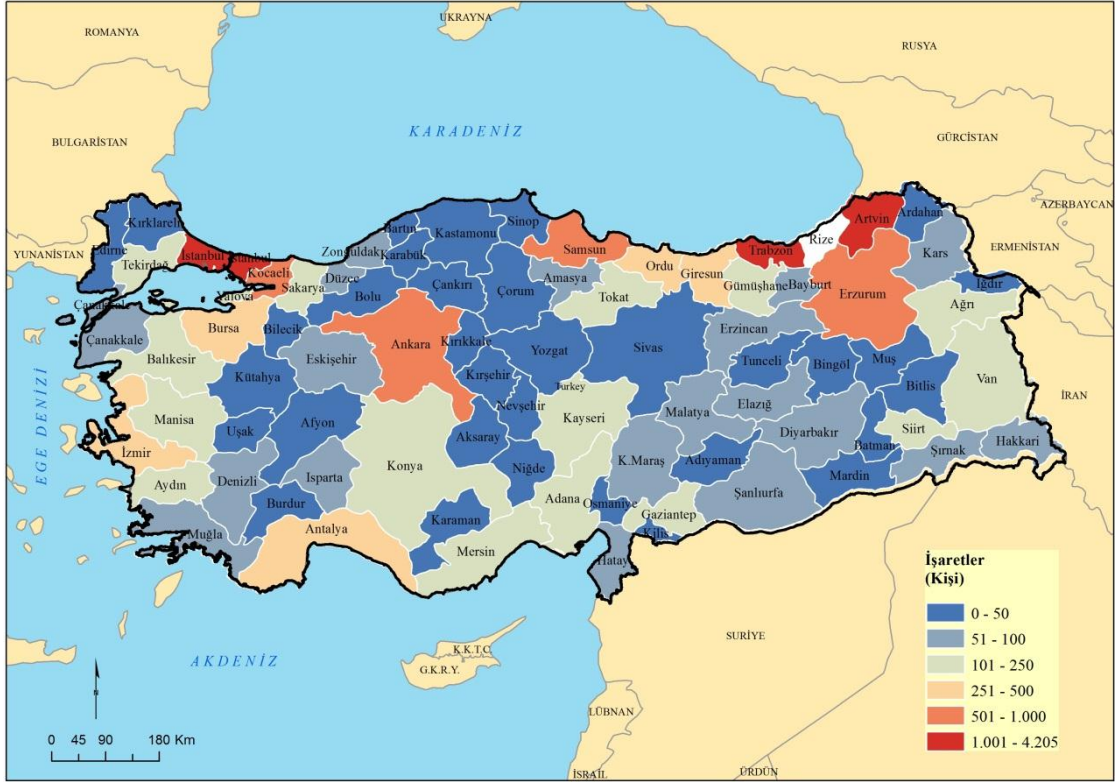
Kaynak: Genel Nüfus Sayımı, 2000, DİE <https://biruni.tuik.gov.tr>

2018 yılı verilerine göre Rize ilinin toplam nüfusu 348.608'dir. Rize doğumlu olduğu halde Rize dışındaki illerde ikamet edenlerin sayısı ise 581.156'dır. Buna göre ilin toplam nüfusundan daha fazla göç verdiğini söylemek mümkündür ki bu durum ilin verdiği göçün önemini gösterme açısından dikkate değerdir. 2018 yılı itibariyle Rize nüfusuna kayıtlı olanların illere göre dağılımına bakıldığında ilk sırada İstanbul'un olduğu görülmektedir. 2000 yılında İstanbul'daki Rizelilerin sayısı 159.059 iken 2018 yılında bu sayı 163.258'e yükselmiştir. İstanbul'dan sonra Rize nüfusuna kayıtlı olanların en fazla ikamet ettikleri iller Ankara, İzmir, Kocaeli, Bursa ve Samsun'dur En az ikamet ettikleri iller ise Kırıkkale, Karaman, Osmaniye ve Adıyaman'dır. 2018 yılı verilerine göre Rize'den İstanbul'a göç edenlerin sayısı 4.205'tir (Tablo 16).

Tablo 16
Rize'nin Göç Verdiği İller (2018)

İl Adı		Nüfus	İl Adı		Nüfus
1)	İstanbul	4.205	40)	Kars	67
2)	Trabzon	1.682	41)	Denizli	65
3)	Artvin	1.109	42)	Kahramanmaraş	63
4)	Ankara	877	43)	Düzce	59
5)	Erzurum	836	44)	Hakkari	56
6)	Samsun	740	45)	Şırnak	55
7)	Kocaeli	551	46)	Amasya	54
8)	İzmir	420	47)	Kütahya	50
9)	Bursa	418	48)	Mardin	50
10)	Ordu	389	49)	Bitlis	49
11)	Giresun	287	50)	Çorum	49
12)	Antalya	278	51)	Afyon	48
13)	Gümüşhane	227	52)	Ardahan	48
14)	Sakarya	189	53)	Adıyaman	40
15)	Konya	179	54)	Iğdır	40
16)	Van	166	55)	Bolu	39
17)	Tekirdağ	146	56)	Kırklareli	38
18)	Ağrı	142	57)	Kastamonu	37
19)	Mersin	129	58)	Batman	36
20)	Balıkesir	119	59)	Kırıkkale	35
21)	Manisa	117	60)	Sinop	35
22)	Tokat	117	61)	Yozgat	35
23)	Aydın	114	62)	Karabük	32
24)	Kayseri	110	63)	Aksaray	31
25)	Adana	108	64)	Edirne	31
26)	Yalova	106	65)	Bilecik	30
26)	Şanlıurfa	105	66)	Osmaniye	29
27)	G.Antep	104	67)	Nevşehir	28
28)	Eskişehir	97	68)	Siirt	28
29)	Muğla	95	69)	Muş	26
30)	Bayburt	88	70)	Çankırı	24
31)	Diyarbakır	86	71)	Bingöl	22
32)	Malatya	85	72)	Burdur	22
33)	Hatay	80	73)	Bartın	21
34)	Elazığ	79	74)	Karaman	21
35)	Isparta	75	75)	Kırşehir	20
36)	Çanakkale	74	76)	Uşak	20
37)	Sivas	71	77)	Niğde	19
38)	Zonguldak	71	78)	Tunceli	14
39)	Erzincan	67	79)	Kilis	9

Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2018.

Şekil 9: Rize'nin Göç Verdiği İller (2018)

Kaynak: TÜİK, İller Arası Göç İstatistikleri, 2018

2.2.3. Yurtdışına Göçler

Rize yurtdışına hem göç veren hem de göç alan illerden biri durumundadır. 1990 yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre Rize'ye yurtdışından 596 kişi göç etmiştir. Bu tarihte Rize'den yurtdışına ise 35 kişi göç etmiştir. 2000 yılında ilin yurtdışından aldığı göç 986 kişi olup , 48 kişi yurt dışına göç etmiştir.

ADNKS sonuçlarına göre 2016 yılında Rize iline yurtdışından 342, 2017'de 302 ve 2018 yılında ise 375 kişi göç etmiştir. Bu tarihlerde ilin yurtdışına verdiği göç miktarı sırasıyla 121, 175 ve 211 kişidir. Rize'den yurtdışına göç edenlerin gittiği ülkeler ise almanya, hollanda, fransa, romanya, norveç, ukrayna ve rusya'dır

Göç eden rizelilerin gittikleri ülkelerde başta inşaat sektörü olmak üzere fırıncılık, marketçilik, liman işleri, fabrika işçiliği gibi işlerle uğraşmaktadırlar.

Tablo 17
Rize’den Yurtdışına Göçler

Yıl	Aldığı Göç	Verdiği Göç
1990	596	35
2000	986	48
2016	342	121
2017	302	175
2018	375	211

Kaynak. 1990 Genel Nüfus Sayımı, DİE, Yayın No: 2069 Ankara, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, ADNKS Sonuçları, 2016-2018, TÜİK

2.2.4. Rize’den Göçün Nedenleri

Göçün sosyal, ekonomik politik ya da bireysel tercihler gibi pek çok sebebi bulunmaktadır. Göçün nedenlerine ilişkin yapılan çalışmalar ve göçün belirleyicileri birinci bölümde detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Bu bölümde Rize’den İstanbul’a olan göçün nedenleri 2000 yılı Genel Nüfus Sayım sonuçları dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

2000 yılı verilerine göre Rize ilinden 32.523 kişi göç etmiştir (Tablo 18). Göç edenlerin göç etme nedenlerine bakıldığında ilk sırada hanehalkı fertlerinden birine bağımlı göç nedeni gelmektedir (Şekil 10). Bu nedene bağlı olarak göç edenlerin sayısı 8.528’dir. Bunların 5.220’sini kadınlar 3.308’ini erkekler oluşturmaktadır. Kadınların sayısının fazla olması hane reisinin önceden göç etmesi ile ilişkilidir.

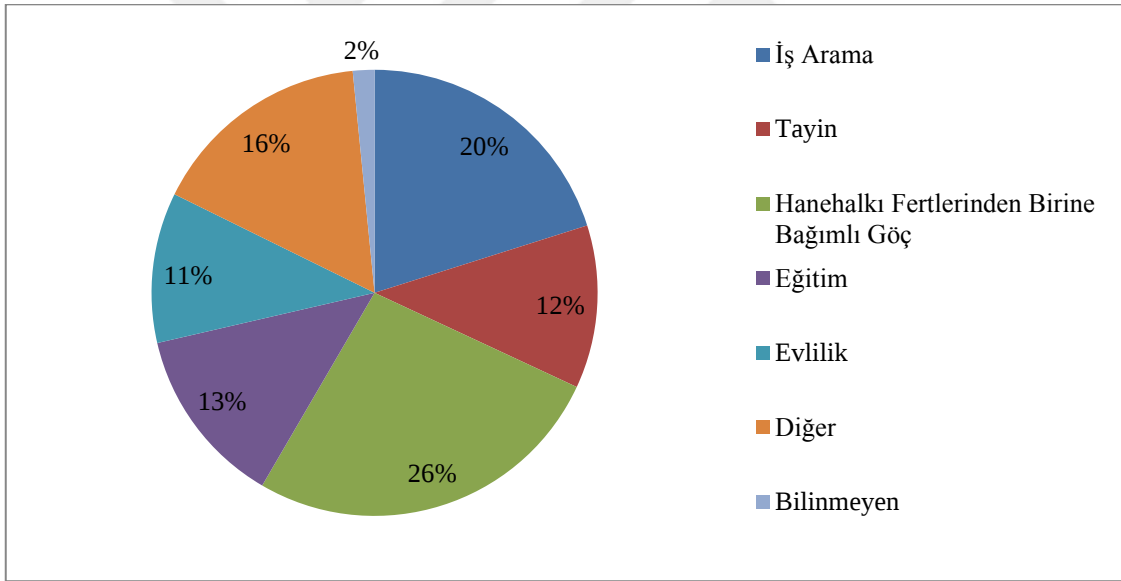
Göç etme nedenleri arasında ikinci sırada iş arama gelmektedir. 2000 yılı itibarıyla iş aramak için Rize’den göç edenlerin sayısı 6.482’dir. Bunların 5.170’ini erkekler, 1.312’sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Buna göre iş aramak için göç edenlerin çok büyük bölümünü bir önceki göç nedeninin aksine erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Göç etme nedenlerine bakıldığında bir diğer dikkat çekici sebep eğitimidir. Eğitim nedeniyle 2000 yılında 4.183 kişi göç etmiştir. Göç edenlerin 2.624’ünü erkekler, 1.559’unu ise kadınlar oluşturmaktadır. Günümüzde ilde faaliyetlerini sürdüren Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, 2006 yılında Rize Üniversitesi adıyla

kurulmuş olup 2000 yılı sayım döneminde ilde üniversite bulunmaması eğitim göçünün nedenlerinden biri olarak yorumlanabilir.

Diğer dikkate değer göç nedenleri tayin ve evliliktir. Tayin nedeniyle Rize ilinden 2000 yılında 3.809 kişi göç etmiştir. Göç edenlerin 2.559'unu erkekler, 1.250'sini ise kadınlar oluşturmaktadır. Evlilik nedeniyle göç edenlerin sayısı ise 3.512'dir. Evlilik nedeniyle göç edenlerin 3.397'sini kadınlar, 115'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Diğer göç nedenlerinin aksine evlilik nedeniyle göçte göçe katılanların çok büyük bölümünü kadınların oluşturduğu görülmektedir.

Bunlara ek olarak diğer nedenlerle göç edenlerin sayısı 5.000 kişi olup göç nedenleri bilinmeyenlerin sayısı ise 505 kişidir.

Şekil 10: Rize'den Göçün Nedenleri (2000)

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı 2000: Göç İstatistikleri, TÜİK, Yayın No: 2976, Ankara

Tablo 18
Göç Etme Nedenine Göre Rize'nin Verdiği Göç (2000)

Göç Etme Nedeni	Erkek	Kadın	Toplam
Hane Halkı Fertlerinden Birine Bağımlı Göç	3.308	5.220	8.528
İş Arama	5.170	1.312	6.482
Diğer Sebepler	3.111	1.889	5.000
Eğitim	2.624	1.559	4.183
Tayin	2.559	1.250	3.809
Evlilik	115	3.397	3.512
Bilinmeyen	316	189	505
Güvenlik	98	41	139
Heyelan	38	26	64
Toplam	17.339	14.883	32.222

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı 2000: Göç İstatistikleri, TÜİK, Yayın No: 2976, Ankara

Bu değerlendirmeler üzerinden Rize'nin göç verme nedenlerine ilişkin çeşitli çıkarımlar yapmak mümkündür. Bunlardan ilki Rize ilinde istihdam olanaklarının kısıtlı olmasıdır. İl'de sanayi ve hizmet sektörü büyük şehirlerin oldukça gerisindedir. Bu durum il genelinde işsizlik oranlarının artmasına neden olarak göçte itici bir faktör haline gelmektedir. İlin topografyası oldukça arızalı ve eğim oranları oldukça yüksektir. Bu durum ekilebilir tarım arazisi varlığının az olmasına neden olarak il de tarımın da gelişmesini engellemektedir. Buna ek olarak iklimin sürekli yağışlı olması da yetiştirilebilir ürün çeşitliliği sınırlandırmaktadır. Bu nedenle tarım sektörü de istihdamın sınırlı olduğu bir sektör haline gelmektedir. İlin bir diğer itici faktörü sosyo-kültürel aktivitelerin yetersiz olmasıdır. Sağlık ve eğitim gibi kamusal hizmetlerdeki yetersizlikler'de göç konusundaki diğer itici faktörlerler olarak yorumlanabilir.

Sonuç olarak Rize'de iş imkanlarının yetersizliği, sosyo-kültürel faaliyetler ve sağlık, eğitim gibi kamusal hizmetlerin yetersizliklerinin'de İl'in göç vermedeki en önemli faktörleri arasında olduklarını söylemek mümkündür.

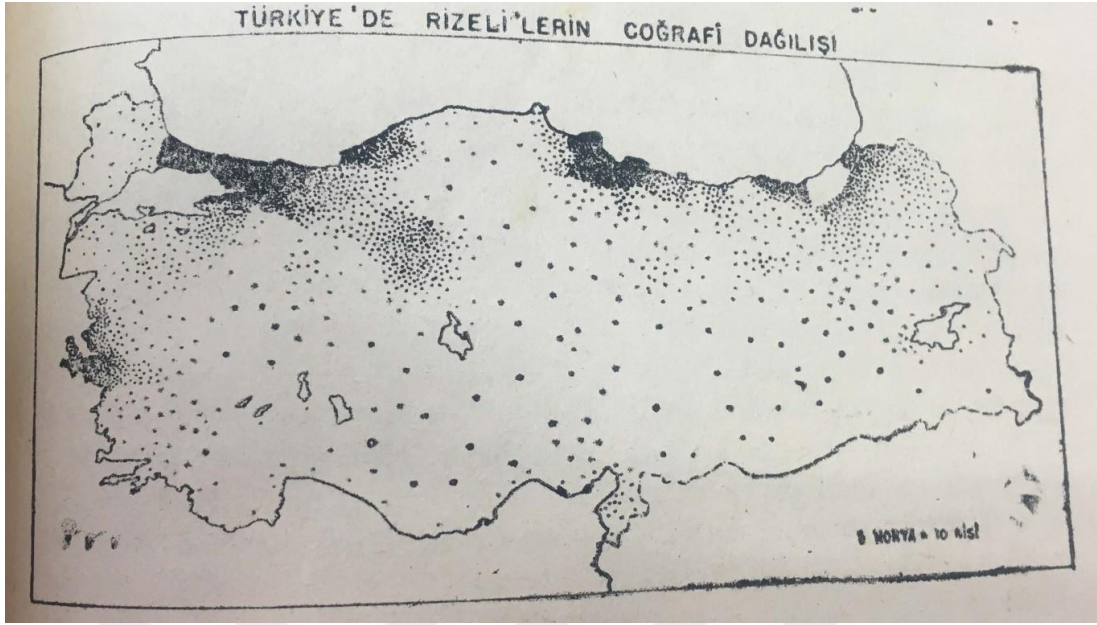
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSTANBUL'DAKİ RİZELİLER

3.1. Tarihsel Gelişim

Bu bölümde öncelikle İstanbul'da yaşayan Rize doğumluların miktar ve cinsiyete göre dağılımı kısada açıklanacak daha sonra Rize doğumluların ilçelere göre dağılımı hakkında detaylı bilgilere yer verilecektir.

Önceki bölümde ifade edildiği üzere İstanbul, Rize'nin en fazla göç verdiği ildir. Rize'den İstanbul'a olan yoğun göç çeşitli araştırmalarda da özellikle vurgulanmıştır. Örneğin Öngör (1958) tarihli 1950 yılı verilerine dayandığı çalışmasında Rizeli nüfusun hemen bütün Türkiye'yi istila ettiğini söyler. Ancak özellikle bazı bölgelerde yoğunlaşmaları dikkat çekicidir. Hatta bazı mahallelerde Rizeli nüfus ile diğer Karadenizliler bazı mahallelerin tamamını teşkil etmektedirler. İstanbul Boğazı çevresi ve Anadolu yakasında bulunan balıkçı köyü olan Poyrazköy bu bakımdan ilgi çekicidir. Kadınlar ve çocuklar dahil olmak üzere köyün tamamı balıkçılık ile meşguldür. Köyün büyük kısmı Rizeliler ile birlikte diğer Karadeniz illerinden göç edenlerden oluşmaktadır. Öngör'ün ifade ettiği bir diğer husus Rizelilerin ülke genelinde deniz kıyılarına, başta İstanbul olmak üzere deniz ile ilgili faaliyetlerin yürütüldüğü alanlara göç etmeleridir. Bu anlamda Öngör İstanbul'da ikamet eden Rizelilerin balıkçılık faaliyetleriyle uğraştıklarına işaret etmiştir. Buna ek olarak küçük ve büyük deniz ticaret gemilerinde görev alanlarında önemli bölümünü Rizelilerin oluşturduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde 1978 yılında Erinç ve Öngör tarafından kaleme alınan 'Türkiye Coğrafyası' ders kitabında da Rize'den İstanbul'a olan göç dikkat çekici bulunmuş ve iç göç başlığı altında özellikle değerlendirilmiştir.

Şekil 11: Türkiye’de Rizelilerin Coğrafi Dağılışı

Kaynak: Erinç ve Öngör, 1978

Doğum yeri Rize olanların İstanbul’daki dağılımına bakıldığında miktarının devamlı arttığı görülmektedir. 1950 yılında İstanbul’daki Rizelilerin sayısı 24.183 kişidir. Bunların %66’sını erkekler %34’ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Buna göre İstanbul’da yaşayan Rize doğumluların büyük bölümünün erkek olması göçe aile üyelerinin tamamının katılmadığını göstermektedir (Şekil 12).

1960 yılına gelindiğinde İstanbul’daki Rize doğumluların sayısı 9.348 kişi artarak 33.531 kişiye ulaşmıştır. 1950 yılı verilerine benzer şekilde bu dönemde de erkeklerin oranı kadınlardan fazladır. Rize doğumlular içinde erkeklerin oranı %62 iken kadınların oran %38’dir. Her ne kadar erkeklerin oranı kadınlardan fazla olsa da aradaki farkın az da olsa azaldığı görülmektedir.

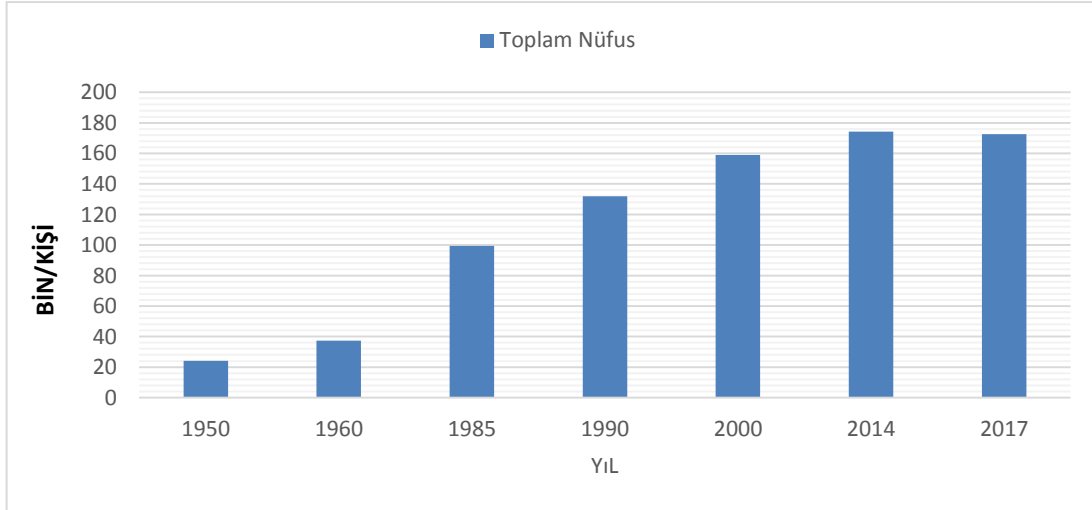
1985 yılı İstanbul’da yaşayan Rize doğumluların sayısının en fazla arttığı dönemdir. 1960-1985 yılları arasında Rize doğumluların sayısı 65.947 artarak 99.478’e çıkmıştır. Önceki yıllarda Rize doğumlular içinde erkek ve kadın nüfus arasında belirgin bir eşitsizlik varken 1985 yılında bu eşitsizliğin azaldığı görülür. Bu yıl itibariyle Rize doğumluların %54’ünü erkekler, %46’sını ise kadınlar oluşturmaktadır.

Bu değişim ile g eden erkeklerin zaman geçtikçe ailenin diğer üyelerini de yanlarına aldıklarının bir göstergesidir.

1990 yılına gelindiğinde İstanbul'daki Rize doğumluların sayısı 32.427 artarak 131.905'e yükselmiştir. Rize doğumluların cinsiyete göre dağılımındaki fark da önceki döneme göre biraz daha azalmıştır. Buna göre nüfusun %53'n erkekleri %47'sini ise kadınlar oluşturmuştur.

2000 yılı doğum yeri verilerine göre İstanbul'daki Rize doğumluların sayısı 159.059'dur. 1990 ve 2000 yılları arasında Rize doğumluların sayısının 27.154 kişi arttığı görülmektedir. 2000 yılında nüfusun cinsiyete göre dağılımına da eşit hale gelmiştir. Nüfusun %50'sini erkekler %50'sini ise kadınlar oluşturmuştur. Hatta Rize doğumlu kadınlar, erkeklere göre 521 kişi daha fazladır (Tablo 19).

Son olarak 2018 yılında İstanbul'daki Rize doğumluların sayısı 163.258 olarak hesaplanmıştır. ANKS sonuçları, doğum yerine göre ikamet edilen il verileri cinsiyete göre sorgulama yapmaya izin vermediğinde bu yıla ilişkin cinsiyet verilerine yer verilememiştir.

şekil 12: İstanbul'da İkamet Eden Rize Doğumlu Nüfus (1950-2017)

Kaynak: 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, İGM, 1960, 1985, 1990, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, DİE, 2014, 2017 ANDKS Sonuçları, TÜİK.

Tablo 19
Rize Doğumlarının İstanbul’da Miktar ve Cinsiyete Göre Dağılımı (1950-2000)

Yıllar	Toplam	Artış Miktarı	Erkek	Oran (%)	Kadın	Oran (%)
1950	24.183	-	15.844	66	8.339	34
1960	33.531	9.348	20.855	62	12.676	38
1985	99.478	65.947	53.374	54	46.104	46
1990	131.905	32.427	69.304	53	62.601	47
2000	159.059	27.154	79.269	50	79.790	50

Kaynak: 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, İGM, 1960, 1985, 1990, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, DİE.

3.2. Rize Doğumlu Nüfus’un İlçelere Dağılışı

Bu bölümde doğum yerine göre ikamet edilen ilçe verilerinden faydalanılarak Rize doğumlarının İstanbul’da ilçelere göre dağılımı açıklanmıştır. İlçelere göre nüfusun doğum yeri verileri 1985-2018 yılları arasını kapsamaktadır. Bu nedenle Rize doğumlarının ilçelere göre dağılımı ilgili yılları içermektedir.

Önceki bölümde ifade edildiği üzere İstanbul’da ikamet edip doğum yeri Rize onların sayısı yıllara göre belirgin şekilde artmıştır. 1985 yılında İstanbul’da doğum yeri Rize olanların sayısının 99.478 olduğu görülmektedir. Bu nüfusun ilçelere göre dağılımına bakıldığında ilk sırada Üsküdar ilçesinin geldiği görülür. Üsküdar’da yaşayan Rize doğumlarının sayısı 17.021’dir. Üsküdar’dan sonra Rize doğumlarının en fazla ikamet ettiği ilçenin Kadıköy olduğu görülmektedir. Kadıköy’de ikamet eden Rize doğumlarının sayısı ise 11.958’dir. Kadıköy’ü ise sırasıyla Bakırköy, Kartal ve Fatih izlemektedir. Bu dönemde Rize doğumlarının en az ikamet ettikleri ilçeler ise Şile, Silivri, Adalar ve Çatalca’dır.

1990 yılı verilerine göre Rize doğumlu nüfusun ikamet ettikleri ilçelere bakıldığında ilk sırada önceki döneme benzer şekilde Üsküdar ilçesi gelmektedir. İlçede 1990 yılı itibariyle Rize doğumlarının sayısının 16.124 olduğu görülmektedir. Rizeli nüfusun azalmış görünmesinde 1988 yılında Ümraniye’nin Üsküdar’dan ayrılarak ilçe olması etkili olmuştur. Üsküdar’dan sonra Rizelilerin en fazla ikamet ettikleri ilçeler sırasıyla Bakırköy, Kartal ve Kadıköy’dür.

2000 yılı verilerine göre Rize doğumluların en fazla ikamet ettikleri ilçenin önceki dönemlerde olduğu gibi Üsküdar ilçesi olduğu görülmektedir. Onu sırasıyla Ümraniye, Kadıköy ve Maltepe izlemektedir. Buna göre 2000 yılında Rize doğumluların dağılışına bakıldığında önemli bölümünün Anadolu yakasında ikamet ettikleri dikkat çekmektedir. Bu dönem için Rizelilerin en az yaşadığı ilçeler ise Adalar, Çatalca, Şile ve Silivri'dir (Tablo 20).

Tablo 20
İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumlarının İlçelere Göre Dağılımı (1985-2000)

İkamet edilen ilçe	Nüfus (1985)	İkamet edilen ilçe	Nüfus (1990)	İkamet edilen ilçe	Nüfus (2000)
Üsküdar	17.021	Üsküdar	16.124	Üsküdar	18.566
Kadıköy	11.958	Bakırköy	15.844	Ümraniye	18.432
Bakırköy	11.780	Kartal	14.266	Kadıköy	13.099
Kartal	10.168	Kadıköy	14.203	Maltepe	9.909
Fatih	9.585	Fatih	9.286	Sarıyer	9.293
Beyoğlu	6.599	Ümraniye	8.450	Beykoz	9.185
Sarıyer	5.925	Sarıyer	7.347	Kartal	7.661
Beykoz	5.921	Beyoğlu	7.340	Beyoğlu	7.401
Şişli	5.717	Beykoz	7.217	Bahçelievler	7.304
Beşiktaş	3.917	Pendik	4.018	Fatih	7.051
Eyüp	3.416	Kağıthane	3.584	Pendik	5.799
Yalova	2.628	Yalova	3.472	Kağıthane	4.686
Gaziosmanpaşa	1.841	Beşiktaş	3.425	Güngören	4.461
Zeytinburnu	827	Eyüp	3.139	Gaziosmanpaşa	4.423
Eminönü	738	Küçükçekmece	2.939	Eyüp	3.686
Çatalca	698	Gaziosmanpaşa	2.749	Küçükçekmece	2.994
Adalar	400	Şişli	2.471	Beşiktaş	2.822
Silivri	199	Bayrampaşa	1.409	Şişli	2.821
Şile	140	Zeytinburnu	1.141	Bağcılar	2.582
Bağcılar	-	Büyükçekmece	1.118	Büyükçekmece	2.477
Bahçelievler	-	Eminönü	750	Bakırköy	1.877
Bayrampaşa	-	Silivri	421	Sultanbeyli	1.850
Büyükçekmece	-	Adalar	417	Esenler	1.833
Esenler	-	Çatalca	360	Avcılar	1.655
Güngören	-	Şile	325	Yalova	1.628
Kağıthane	-	Tuzla	-	Zeytinburnu	1.606
Küçükçekmece	-	Sultanbeyli	-	Bayrampaşa	1.585
Maltepe	-	Maltepe	-	Tuzla	1.406
Pendik	-	Güngören	-	Silivri	707
Sultanbeyli	-	Esenler	-	Şile	559
Tuzla	-	Bahçelievler	-	Çatalca	517
Ümraniye	-	Bağcılar	-	Adalar	428
Avcılar	-	Avcılar	-	Eminönü	384

Kaynak: 1985, 1990, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları DİE

Nüfusun doğum yerine göre ikamet ettikleri ilçelere ilişkin 2018 yılı verileri değerlendirildiğinde İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun toplam 174.918 olduğu görülmektedir. En fazla ikamet edilen ilçe ise Ümraniye'dir. Ümraniye'yi sırasıyla Üsküdar, Maltepe, Sarıyer ve Pendik izler. Bu beş ilçede yaşayan Rizeli nüfus, İstanbul'da yaşayan doğum yeri Rize olan nüfusun %37'sini oluşturmaktadır. Yine en fazla ikamet edilen ilk beş ilçe değerlendirildiğinde önemli bir bölümünün Anadolu yakasında bulunması dikkate değerdir. Doğum yeri Rize olan nüfusun en az ikamet ettiği ilçe ise Adalar'dır. Bu ilçeyi sırasıyla Çatalca, Şile, Silivri ve Arnavutköy takip eder. Bu beş ilçede yaşayan Rizeli nüfus ise İstanbul'da yaşayan doğum yeri Rize olan nüfusun %2'sini oluşturmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21
İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumluların İlçelere Göre Dağılımı (2018)

İkamet edilen İlçe	Nüfus Miktarı	Doğum Yeri Rize Olan Toplam Nüfusa Oranı (%)
Ümraniye	19.029	11,02
Üsküdar	16.009	9,27
Maltepe	10.868	6,29
Sarıyer	8.819	5,10
Pendik	8.407	4,86
Beykoz	8.229	4,80
Kadıköy	7.735	4,47
Kartal	7.526	4,35
Bahçelievler	6.785	3,92
Beyoğlu	5.958	3,45
Sancaktepe	5.698	3,30
Çekmeköy	5.284	3,06
Ataşehir	5.193	3,00
Fatih	4.957	2,87
Eyüp	4.586	2,65
Kağıthane	4.375	2,73
Güngören	3.482	2,01
Küçükçekmece	3.341	1,93
Gaziosmanpaşa	2.788	1,61
Bağcılar	2.577	1,49
Esenyurt	2.556	1,48
Şişli	2.346	1,35
Tuzla	2.289	1,34
Sultangazi	2.208	1,27
Avcılar	2.187	1,26
Başakşehir	2.159	1,25
Beşiktaş	2.113	1,22
Sultanbeyli	2.097	1,21
Beylikdüzü	1.975	1,14
Büyükçekmece	1.912	1,10
Bakırköy	1.571	0,90
Esenler	1.515	0,87
Bayrampaşa	1.454	0,82
Zeytinburnu	1.421	0,81
Arnavutköy	972	0,56
Silivri	923	0,53
Şile	616	0,35
Çatalca	362	0,20
Adalar	278	0,16

Kaynak: ADNKS Sonuçları, 2018, TÜİK

İstanbul’da ikamet eden Rize doğumluların ilçelere göre dağılışına ilişkin cinsiyete göre de değerlendirme yapmak mümkündür. Ancak ilçelere ilişkin cinsiyet verileri 1985-2000 yıllarını kapsamaktadır. Bu nedenle değerlendirme ilgili yıllar dikkate alınarak yapılmıştır.

1985 yılı verilerine göre İstanbul’da yaşayan Rizelilerin 53.374’ünü erkekler, 46.104’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Bu yıl için ilçelere göre nüfusun dağılışı cinsiyetler açısından birkaç ilçe dışında belirgin bir fark yoktur. Cinsiyet dağılımı bakımından farklılık gösteren ilçeler Adalar, Eminönü, Silivri ve Şile ilçeleridir. Adalar ve Eminönü’nde nüfusun %68’i erkek, %32’si kadın, Silivri’de %64’ü erkek, %36’sı kadın, Şile’de ise %60’ı erkek %40’ı kadındır.

1985 yılı verilerine göre Adalar ve Eminönü ilçelerine ek olarak Silivri ve Şile ilçelerinde de nüfusun cinsiyete göre dağılışı eşitsizlik bulunmaktaydı. Ancak 1990 yılı verilerine bakıldığında bu eşitsizliğin büyük ölçüde giderildiği görülmektedir. Bu durum önceki dönemde ilçeye göç eden erkek nüfusun aradan geçen beş yıllık süreçte ailelerini de yanlarına almalarından kaynaklanıyor olmaktadır.

1990 yılı verilerine göre İstanbul’da ikamet eden Rizelilerin 69.304’ünü erkek, 62.601’ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Erkekler toplam Rizeli nüfusun %53’üne kadınlar ise %47’sine karşılık gelmektedir. Buna göre cinsiyet açısından belirgin bir eşitsizlik bulunmamaktadır. Önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de Adalar ilçesinde cinsiyet farklılığı dikkat çeker. İlçede yaşayan Rizelilerin %66’sını erkekler, %34’ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Benzer şekilde Eminönü ilçesinde de nüfusun %69’unu erkeklerin %31’ini kadınların oluşturduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise bu semtin nüfusunun büyük çoğunluğunu iş alanlarında mevcut erkek nüfusun oluşturmasıdır. Gündüzleri milyonu aşan nüfusun akşamları ikamet alanlarının kısıtlı olması sebebiyle adeta bir ölü şehir havasına bürünmesidir.

1990 yılı verilerinde dikkat çekici bir diğer özellik Beykoz ve Fatih ilçelerinde görülür. İlgili verilere göre bu yılda her iki ilçede de kadın nüfusu erkek nüfusuna göre daha fazladır. Aradaki fark belirgin olmamakla birlikte bu durum ilgi çekicidir. 1990 yılında Fatih ilçesinde yaşayan Rizeli nüfusun %52’sini kadınlar %48’ini erkekler

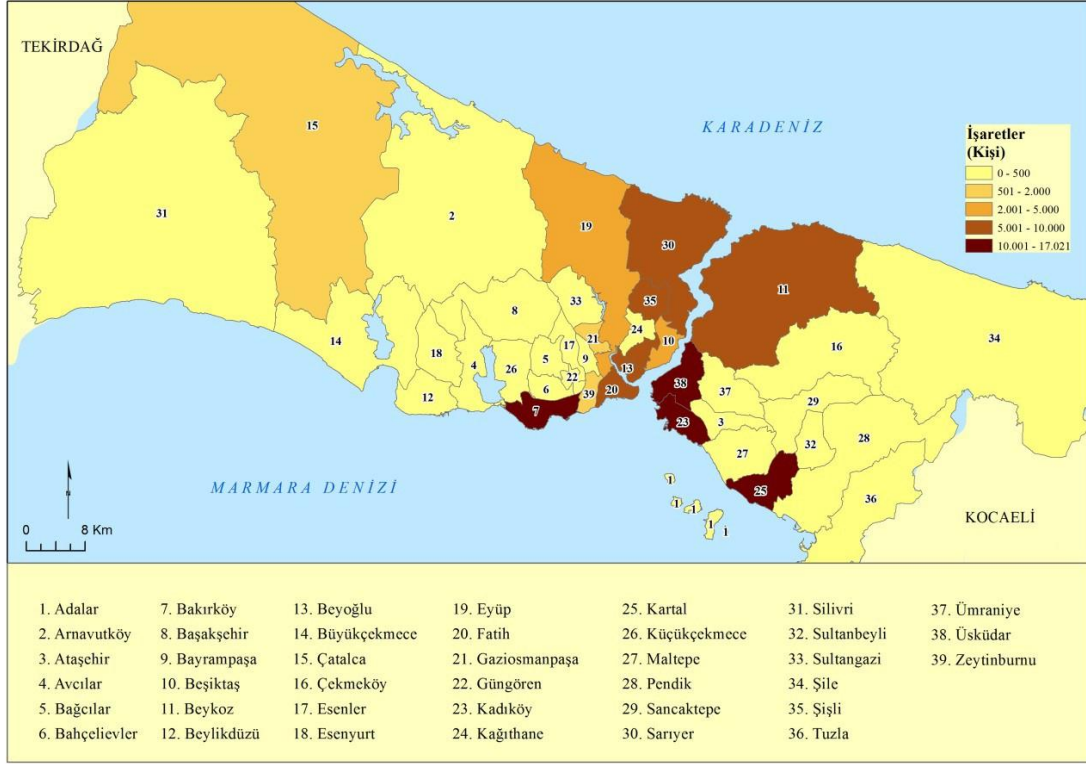
oluşturmakta iken Beykoz ilçesinde yaşayan Rizeli nüfusun %51'ini kadınları %49'unu erkeklerin oluşturduğu görölmektedir. Diğer ilçelerinde tamamında ise erkek nüfusu kadın nüfusundan fazladır.

2000 yılı verilerine göre İstanbul'da yaşayan Rizeli nüfusun 79.269'unu erkekler, 79.790'ını ise kadındır. Buna göre nüfusun %50'sini kadınlar, %50'sini ise erkekler oluşturmakla birlikte az bir farkla da olsa ilk defa 2000 yılında Rizeli nüfus içinde kadınların sayısının erkeklerin sayısını geçtiği görölr. Kadınların oranının erkeklerin oranına göre fazla olduğu ilçeler Bahçelievler, Beykoz, Gaziosmanpaşa, Fatih, Pendik ve Sarıyer'dir. Diğer ilçelerde ise erkek nüfusunun önceki dönemlerde olduğu gibi kadın nüfusuna göre fazla olduğu görölr. Erkek nüfusunun en fazla olduğu ilçe ise Eminönü'dür. Bu ilçede nüfusun %77'sini erkekler, %23'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır (Tablo 23).

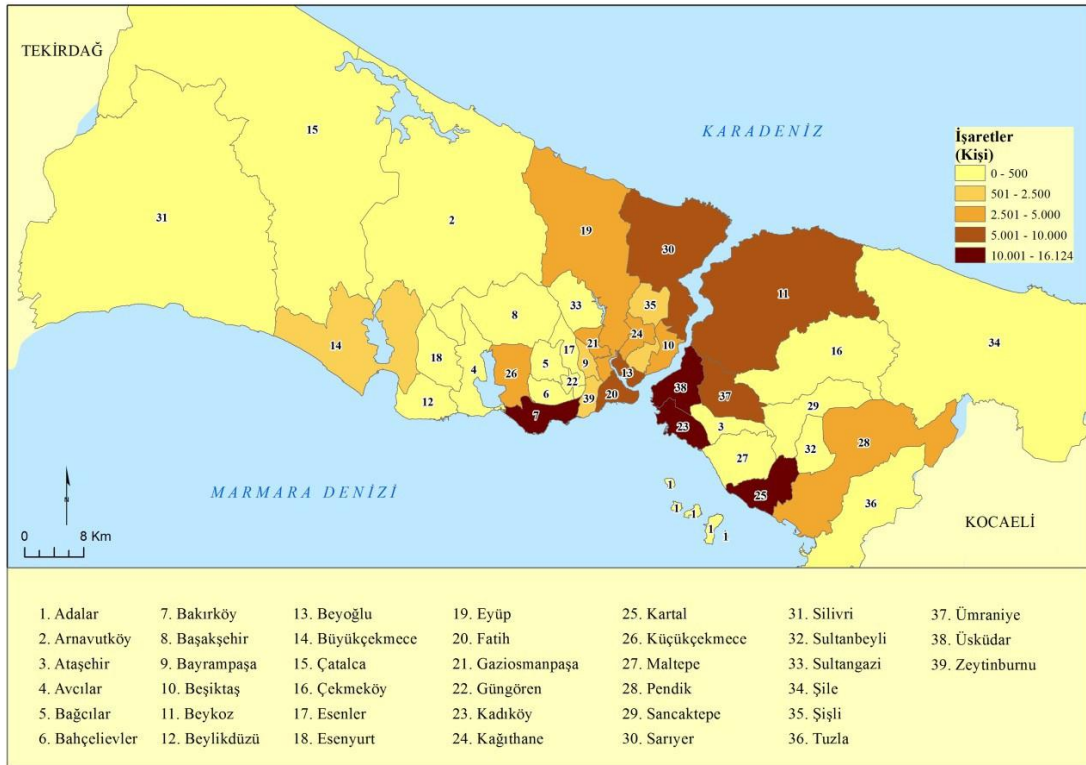
Tablo 22
İstanbul’da Yaşayan Rize Doğumlarının İlçelere ve Cinsiyete
Göre Dağılımı (1985-2000)

	1985		1990		2000	
İlçe Adı	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Adalar	271	129	274	143	266	162
Avcılar	-	-	-	-	835	820
Bağcılar	-	-	-	-	1.287	1.295
Bahçelievler	-	-	-	-	3.604	3.700
Bakırköy	6.423	5.357	8.427	7.417	948	929
Bayrampaşa	-	-	743	666	806	779
Beşiktaş	2.078	1.839	1.804	1.621	1.414	1.408
Beykoz	2.964	2.957	3.539	3.678	4.406	4.779
Beyoğlu	3.778	2.821	4.011	3.329	3.753	3.648
Büyüçekmece	-	-	641	477	1.276	1.201
Çatalca	402	296	214	146	276	241
Eminönü	500	238	521	229	296	88
Esenler	-	-	-	-	924	909
Eyüp	1.869	1.547	1.634	1.505	1.836	1.850
Fatih	4.917	4.668	4.494	4.792	3.279	3.772
Gaziosmanpaşa	1.014	827	1.466	1.283	2.174	2.249
Güngören	-	-	-	-	2.237	2.224
Kadıköy	6.423	5.535	7.489	6.714	6.510	6.589
Kağıthane	-	-	1.918	1.666	2.355	2.331
Kartal	5.471	4.697	7.475	6.791	3.840	3.821
Küçükçekmece	-	-	1.542	1.397	1.489	1.505
Maltepe	-	-	-	-	4.924	4.985
Pendik	-	-	2.155	1.863	2.964	2.835
Sarıyer	3.092	2.833	3.803	3.544	4.570	4.723
Silivri	127	72	242	179	355	352
Sultanbeyli	-	-	-	-	927	923
Şile	84	56	189	136	283	276
Şişli	3.092	2.625	1.382	1.089	1.444	1.377
Tuzla	-	-	-	-	768	638
Ümraniye	-	-	4.595	3.945	9.360	9.072
Üsküdar	9.025	7.996	8.333	7.791	9.059	9.507
Yalova	1.366	1.262	1.768	1.704	-	-
Zeytinburnu	478	349	645	496	804	802

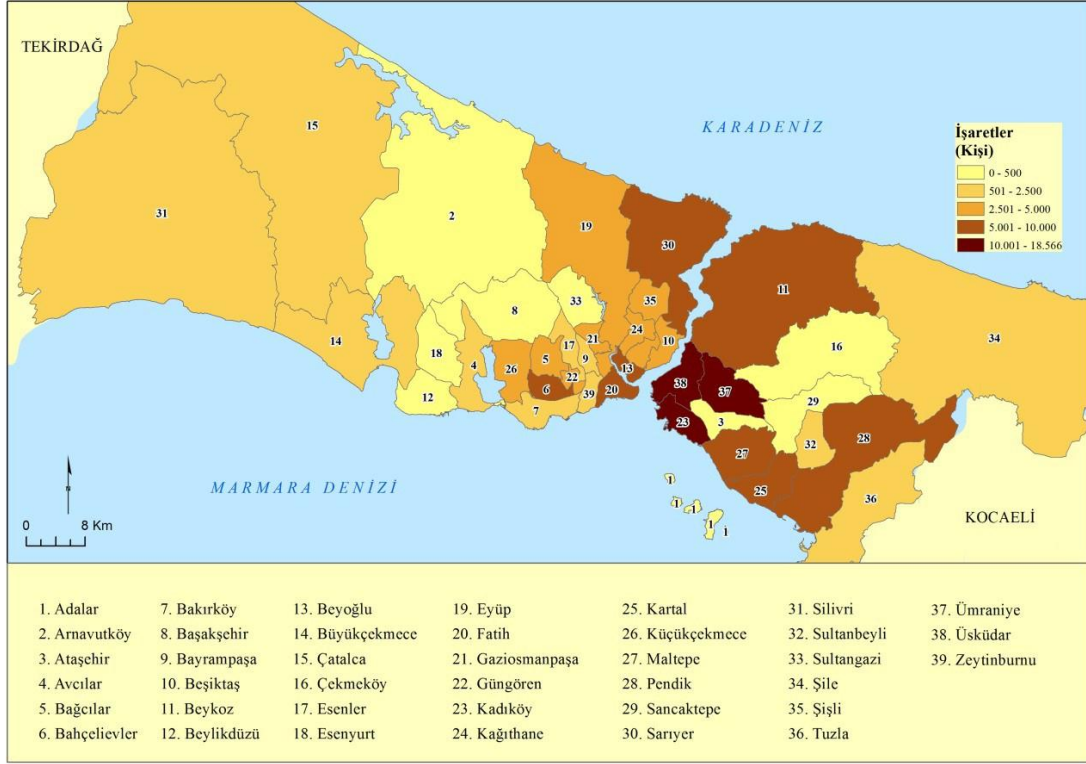
Kaynak: 1985, 1990, 2000 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, DİE.

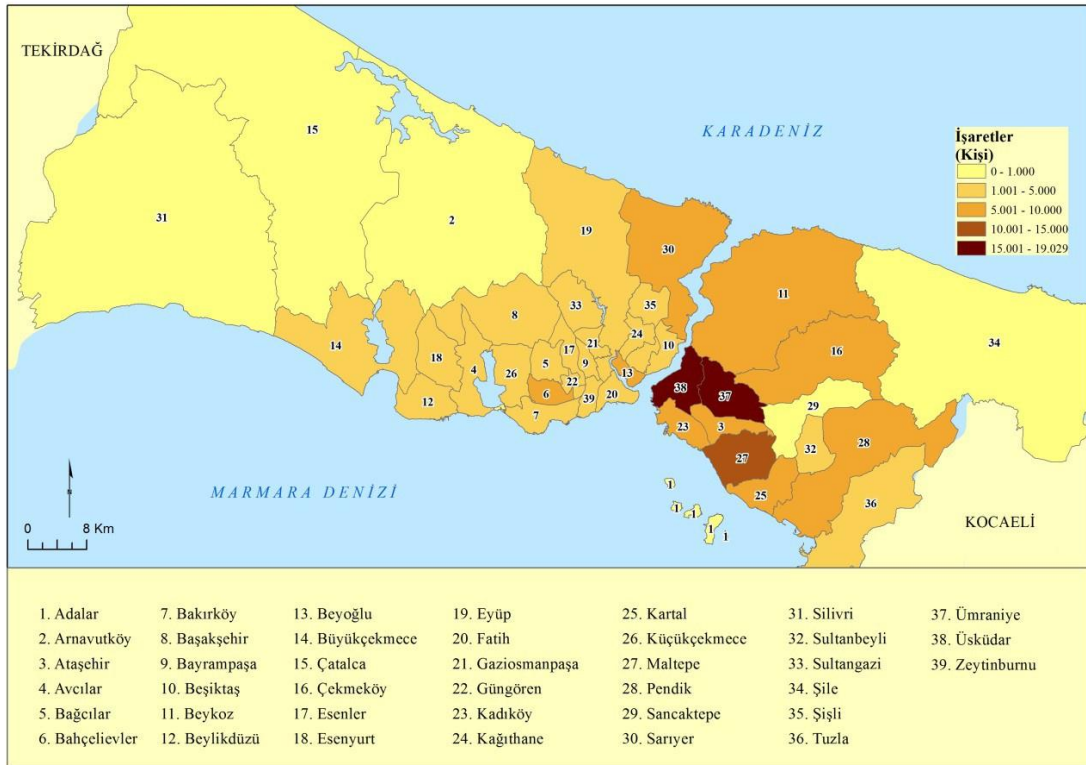
Şekil 13: Rize Doğumluların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (1985)

Şekil 14: Rize Doğumluların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (1990)

Şekil 15: Rize Doğumluların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (2000)

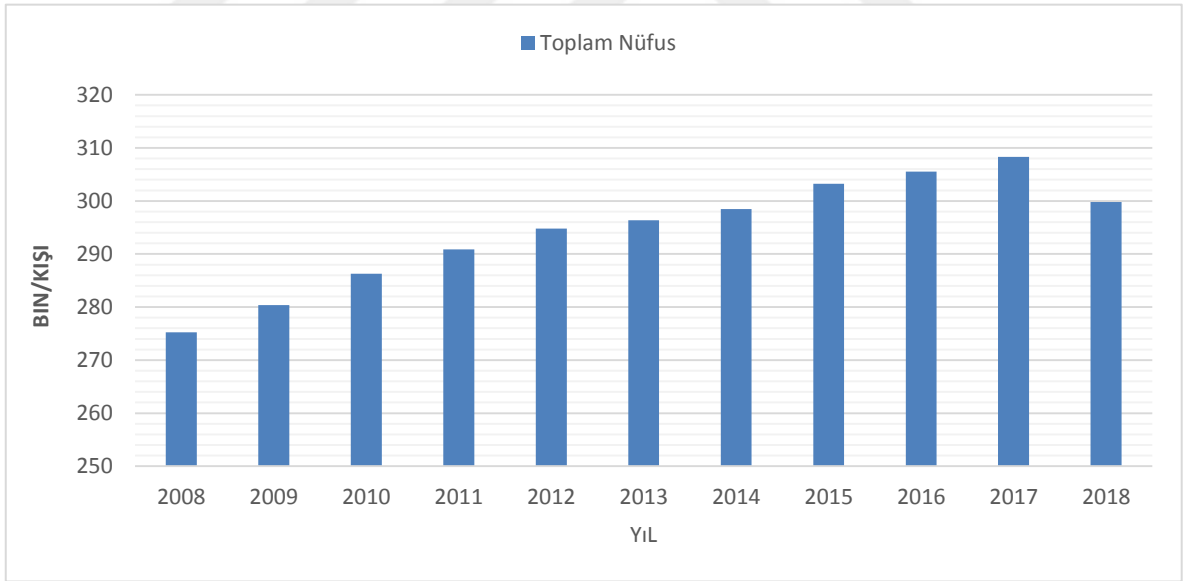

Şekil 16: Rize Doğumluların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (2018)

3.3. Nüfusa Kayıtlı Olunan İle Göre İkamet Edilen İlçe

Bir önceki bölümde İstanbul'da yaşayan Rize doğumlu nüfusa ilişkin veriler değerlendirilmiştir. Bu bölümde ise Rize nüfusuna kayıtlı olanların İstanbul'daki dağılımı değerlendirilecektir. Buna ek olarak nüfusa kayıtlı olunan ilçeye göre ikamet edilen il verileri İstanbul'un Rize'nin hangi ilçelerinden göç aldığının açıklanmasını sağlayacaktır.

Nüfusa kayıtlı olunan ile göre ikamet edilen ilçe verileri 2007-2018 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllar arasında doğum yeri verilerine benzer şekilde İstanbul'da yaşayan Rize nüfusuna kayıtlıların 2018 yılı dışında devamlı arttığı görülmektedir. 2008 yılında İstanbul'da yaşayan Rizelilerin sayısı 275.225'tir. Bu sayı 2010 yılında 286.302'e ulaşmıştır. 2015 yılına gelindiğinde İstanbul'da yaşayan Rize nüfusuna kayıtlıların sayısı 300.000'i aşmıştır. 2017 yılında ise 308.334'e ulaşmış olup 2018 yılında tekrar 300.000'in altına düşerek 299.810 olarak hesaplanmıştır. (Şekil 17).

Şekil 17: Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların Miktarına Göre Dağılımı (2008-2018)

Kaynak: tuik.gov.tr

2007 yılında İstanbul'da ikamet etmekte olan Rize nüfusuna kayıtlı 272.523 kişi bulunmaktadır. Rizelilerin en fazla ikamet ettiği ilçe Ümraniye (35.982) ve Üsküdar (32.047)'dir. Bu ilçeleri sırasıyla Kadıköy (22.787), Maltepe (17.104), Sarıyer (15.800)

ve Kartal (14.026) ilçeleri izlemektedir. En fazla ikamet edilen bu 6 ilçedeki Rizeli nüfusun, İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun %49'una karşılık geldiği görülmektedir. Buna göre Rizelilerin ikamet yerlerinde coğrafi anlamda bir kümelenme olduğunu söylemek mümkündür.

2008-2018 yılları arasında da nüfusun ilçelere göre dağılışı ele alındığında benzer bir dağılışı görmek mümkündür. Rizelilerin en fazla ikamet ettikleri ilçelerin yine Üsküdar, Ümraniye, Kadıköy, Maltepe, Sarıyer ve Kartal İlçeleri olduğu görülmektedir.

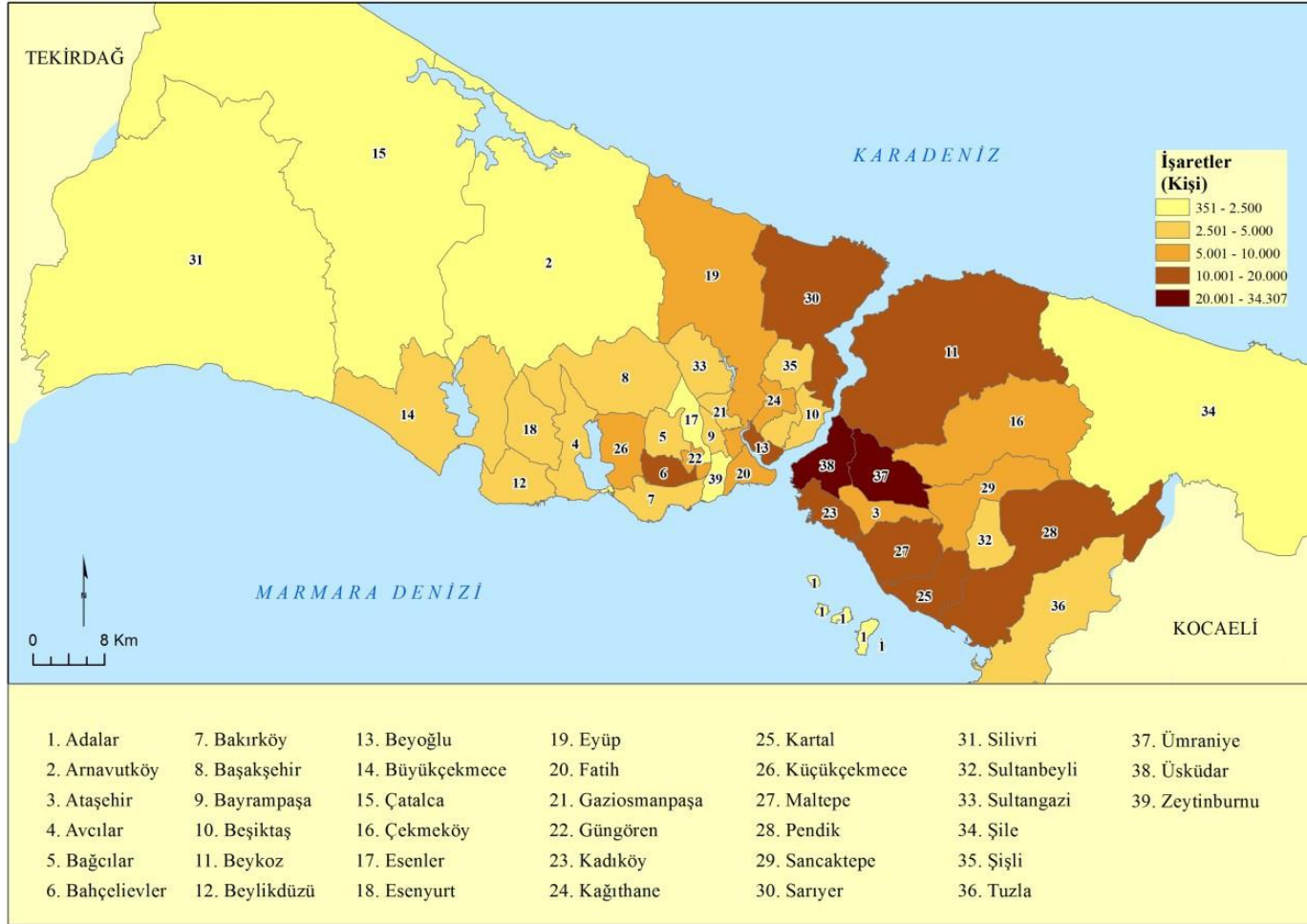
Nüfusa kayıtlı olan ile göre ikamet edilen ilçelere ilişkin 2017 yılı verileri değerlendirildiğinde İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun, doğum yeri Rize olanlara göre daha fazla olduğu görülür. Buna göre İstanbul'da nüfusa kayıtlı olduğu il Rize olanların toplam sayısının 308.334 olduğu görülmektedir. Buna karşın en fazla ikamet edilen ilçe bir öncekine benzer şekilde Ümraniye'dir. Aynı şekilde en az ikamet edilen ilçede Adalar'dır. 2018 yılında ise İstanbul'da yaşayan Rize nüfusuna kayıtlıların sayısının biraz düştüğü görülür. Bu yıl içinde Rize nüfusuna kayıtlı olanların en fazla ikamet ettiği ilçe ise önceki yıllara benzer şekilde Ümraniye'dir.

Rize nüfusuna kayıtlı olup İstanbul'da yaşayan nüfusun ilçelere göre dağılışına bakıldığında doğum yeri Rize olan nüfusta olduğu gibi en fazla ikamet edilen ilçelerin Anadolu yakasında ve denize kıyısı olan ilçelerde olduğu görülür. Avrupa yakasında ikamet eden nüfus ise çok daha azdır (Tablo 23).

Tablo 23
Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (2007-2018)

İkamet Edilen İlçe	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Adalar	305	489	406	386	377	357	385	377	375	361	351	376
Arnavutköy	0	797	895	1.050	1.143	1.187	1.242	1.285	1.321	1.417	1.545	1.577
Ataşehir	0	8.442	8.726	9.052	9.106	9.462	9.551	9.677	9.880	10.011	9.981	9.643
Avcılar	3.083	3.099	3.207	3.365	3.538	3.680	3.730	3.900	3.956	3.969	3.957	3.787
Bağcılar	4.559	4.431	4.377	4.373	4.416	4.374	4.322	4.301	4.377	4.348	4.310	4.052
Bahçelievler	12.060	11.961	12.121	12.482	12.524	12.413	12.269	12.078	12.147	12.009	12.063	11.395
Bakırköy	3.123	3.071	3.148	3.162	3.116	3.195	3.242	3.271	3.312	3.298	3.222	3.150
Başakşehir	0	1.858	2.095	2.396	2.976	3.386	3.619	3.616	3.652	3.928	4.251	4.455
Bayrampaşa	2.463	2.399	2.469	2.526	2.541	2.520	2.417	2.410	2.412	2.499	2.538	2.403
Beşiktaş	4.341	4.199	4.240	4.245	4.328	4.293	4.199	4.290	4.243	4.305	4.192	4.164
Beykoz	11.467	11.644	11.775	11.912	11.854	11.845	11.823	11.862	12.005	12.101	12.189	11.838
Beylikdüzü	0	2.343	2.493	2.619	2.731	2.919	3.124	3.350	3.603	3.828	4.012	4.168
Beyoğlu	11.493	11.658	11.776	11.738	11.484	11.405	11.314	11.046	10.966	10.742	10.658	10.088
Büyükkçekmece	6.258	2.403	2.503	2.678	2.785	2.923	3.103	3.266	3.343	3.432	3.488	3.405
Çatalca	500	355	345	342	318	320	339	368	387	418	393	513
Çekmeköy	0	5.061	5.231	5.643	6.156	6.524	7.089	7.592	7.965	8.339	8.737	8.747
Esenler	3.614	2.412	2.351	2.306	2.276	2.232	2.204	2.192	2.182	2.243	2.213	2.113
Esenyurt	0	1.660	1.832	2.079	2.452	2.806	3.210	3.654	3.940	4.078	4.196	4.227
Eyüp	6.882	7.075	7.280	7.546	7.818	7.978	8.057	8.189	8.323	8.402	8.619	8.621
Fatih	11.008	11.016	10.667	10.405	10.166	9.981	9.626	9.303	9.162	8.810	8.669	8.208
Gaziosmanpaşa	8.002	4.348	4.410	4.551	4.662	4.650	4.698	4.691	4.840	4.855	4.981	4.727
Güngöre	7.287	7.090	6.974	6.760	6.681	6.594	6.379	6.311	6.234	6.129	6.098	5.754
Kadıköy	22.787	17.349	17.503	17.461	17.361	17.009	16.521	15.817	15.365	14.985	14.960	14.673
Kağıthane	7.590	7.615	7.565	7.584	7.518	7.634	7.708	7.697	7.903	8.003	7.929	7.566
Kartal	14.026	12.283	12.477	12.688	12.893	13.050	12.951	13.102	13.300	13.373	13.453	12.874
Küçükçekmece	5.452	4.876	4.997	5.194	5.189	5.310	5.402	5.468	5.537	5.633	5.655	5.569
Maltepe	17.104	17.260	17.725	18.099	18.496	18.957	19.161	19.284	19.709	19.724	19.913	19.098
Pendik	10.484	10.961	11.530	12.078	12.551	13.025	13.389	13.723	14.150	14.423	14.663	14.225
Sancaktepe	0	5.466	5.675	5.990	6.311	6.684	7.121	7.815	8.503	9.113	9.671	9.483
Sarıyer	15.800	15.894	16.086	16.006	15.930	16.047	17.066	16.815	16.909	17.046	17.039	16.601
Şile	343	448	462	497	501	548	608	660	715	757	809	869
Silivri	979	862	935	941	1.011	1.034	1.075	1.145	1.197	1.255	1.339	1.395
Şişli	5.115	5.124	5.178	5.234	5.305	5.263	4.322	4.313	4.306	4.207	4.217	4.092
Sultanbeyli	3.235	3.242	3.253	3.236	3.314	3.364	3.326	3.318	3.381	3.509	3.510	3.350
Sultangazi	0	3.473	3.452	3.528	3.565	3.670	3.614	3.714	3.803	3.872	3.919	3.802
Tuzla	2.580	2.844	3.012	3.084	3.172	3.232	3.437	3.583	3.903	4.058	4.246	4.267
Ümraniye	35.982	26.907	28.207	30.118	31.363	32.128	32.250	32.712	33.558	33.857	34.307	32.943
Üsküdar	32.047	30.279	30.385	30.388	30.420	30.278	30.000	29.791	29.824	29.647	29.568	29.202
Zeytinburnu	2.554	2.531	2.584	2.560	2.534	2.522	2.482	2.481	2.536	2.527	2.473	2.390
Toplam	2397,396	3223,274	3320,304	2450,136	1485,686	1518,574	1627,043	1702,062	1778,747	1839,975	1859,781	2056,052

Kaynak. ADNKS Sonuçları, 2007-2018, TÜİK

Şekil 18: Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların İstanbul'da İlçelere Göre Dağılımı (2018)

Nüfusa kayıtlı olunan ilçe bilgileri Rize'den İstanbul'a olan göçün Rize'nin hangi ilçelerinden olduğunu göstermesi bakımından da önem taşımaktadır. Bu anlamda İstanbul'un Rize'nin en fazla hangi ilçesinden göç aldığına ilişkin anlaşılmaya yönelik Rize ilçelerine kayıtlı olup İstanbul'da ikamet edenlerin sayısı dikkate alınmıştır.

2008 yılı verilerine göre İstanbul'da en fazla Rize ili Merkez ilçeye kayıtlı olanlar ikamet etmektedir (Şekil 19). Merkez ilçe nüfusuna kayıtlı olanların sayısı 67.472'dir. Merkez ilçeden sonra en fazla Çayeli ilçesine kayıtlı olanların ikamet ettiği görülür. Onu sırasıyla Kalkandere, İkizdere ve Pazar ilçeleri izlemektedir. 2008 yılında İstanbul'da en az yaşayanları ise Rize ili Çamlıhemşin nüfusuna kayıtlı olanlar oluşturmaktadır.

2010 yılında İstanbul'da yaşayan Rizelilerin dağılımında 2008 yılında olduğu gibi Merkez ilçenin ilk sırada yer aldığı görülür. Bu yıl itibarıyla Merkez ilçe nüfusuna kayıtlı olanların sayısı 2.931 artarak 70.403'e ulaşmıştır. İkinci sırada da aynı şekilde Çayeli nüfusuna kayıtlı olanlar gelmektedir. Çamlıhemşin ve Hemşin ilçelerine kayıtlı olanlar ise İstanbul'da en az ikamet eden grubu oluşturmaktadır.

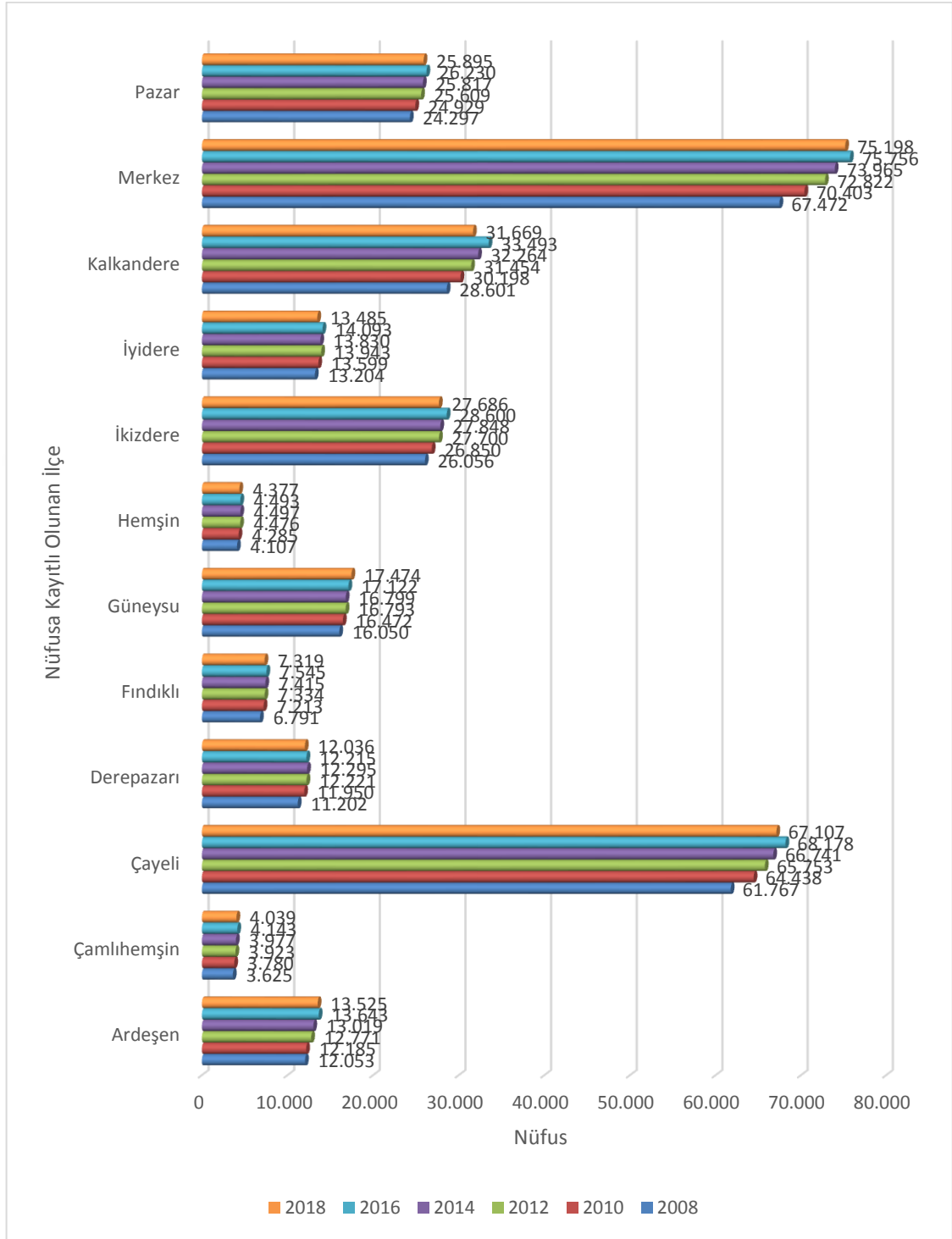
2012 yılında Merkez ilçe nüfusuna kayıtlı olanların sayısı 2.419 artarak 72.822'ye yükselmiştir. Aynı yıl Çayeli'ne kayıtlı olanların sayısı da 1.315 artarak 65.753'e yükselmiştir. 2012 yılında Çamlıhemşin ve Hemşin nüfusuna kayıtlı olanlar en küçük grupları oluşturmakla birlikte onların da sayısında artış görülür. Çamlıhemşin nüfusuna kayıtlı olanların sayısı 3.923, Hemşin nüfusuna kayıtlı olanların sayısı ise 4.476'ya yükselmiştir.

2014 yılında İstanbul'da yaşayan Rize ili Merkez ilçe nüfusuna kayıtlı olanların sayısı 73.965'e, Çayeli nüfusuna kayıtlı olanların sayısı ise 66.741'e yükselmiştir. Bu dönemde de yine en küçük grubu Çamlıhemşin ve Hemşin nüfusuna kayıtlı olanlar oluşturmaktadır.

2018 yılına gelindiğinde ise Rize ili Merkez ilçeye kayıtlı olanların sayısı 75.198'e, Çayeli nüfusuna kayıtlı olanların sayısı ise 67.107'ye yükselmiştir. Bu iki ilçe nüfusuna kayıtlı olanlar İstanbul'da ikamet eden Rize nüfusuna kayıtlıların %53'ünü oluşturmaktadır. Bu anlamda İstanbul'daki Rizeliler içinde Merkez ilçe ve Çayeli

ilçelerinden göç edenlerin en önemli grupları oluşturduğu görülür. Bu yıl Kalkandere ilçesi nüfusuna kayıtlı olanların sayısının 31.669 olduğu görülmektedir. İkizdere ilçesine kayıtlı olanların sayısı 27.686, Pazar ilçesine kayıtlı olanların sayısı ise 25.895'dir. Buna göre Merkez, Çayeli, Kalkandere, İkizdere ve Pazar nüfusuna kayıtlı olanların İstanbul'da yaşayan Rizelilerin %76'sını oluşturduğu görülmektedir. 2018 yılında Güneysu, İyidere, Ardeşen ve Derepazarı ilçelerine kayıtlı olup İstanbul'da ikamet edenlerin sayısının da 10.000'in üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 24).

Şekil 19: Rize Nüfusuna Kayıtlı Olanların Kayıtlı Oldukları İlçeye Göre Dağılımı (2008-2018)

Kaynak. ADNKS Sonuçları, 2007-2018, TÜİK

Tablo 24
İstanbul'daki Rizelilerin Nüfusa Kayıtlı Oldukları İlçeler (2008-2018)

Nüfusa Kayıtlı Olunan İlçe	2018
Ardeşen	13.525
Çamlıhemşin	4.039
Çayeli	67.107
Derepazarı	12.036
Fındıklı	7.319
Güneysu	17.474
Hemşin	4.377
İkizdere	27.686
İyidere	13.485
Kalkandere	31.669
Merkez	75.198
Pazar	25.895

Kaynak. ADNKS Sonuçları, 2008-2018, TÜİK

3.4. İstanbul'da İkamet Eden Rizelilerin Kültürel Yansımaları

3.4.1. Sivil Toplum Örgütleri

Göç edenlerin yeni yerleştikleri yerde memleketleriyle ilgili yaptıkları faaliyetlerden bir de kurdukları sivil toplum örgütleridir. Bu derneklerin büyük bölümünü hemşehri dernekleri oluşturmaktadır. Bu derneklerin büyük bölümü il, ilçe, köy veya mahalle adlarıyla kurulmuş olması göç edenlerin nerelerden geldiğini göstermesi açısından önemlidir (Şahin, 2012b). Dernekler İdaresi Başkanlığından elde edilen verilere göre 2019 yılı itibariyle Türkiye'deki toplam dernek sayısı 299.249'dur. Bunların 116.605'i ise aktif durumdadır (<https://www.dernekler.gov.tr>). Derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılışa bakıldığında en büyük grubu mesleki ve dayanışma derneklerinin oluşturduğu görülmektedir. Bu faaliyet alanındaki toplam dernek sayısı 36.336 olup toplam derneklerin %31'ine karşılık gelmektedir. Onu sırasıyla spor ile ilgili dernekler, dini hizmetler ve eğitim ile ilgili dernekler izlemektedir. Faaliyet alanı bakımından çocuk dernekleri, yaşlı dernekleri ile şehit ve gazi yakını dernekleri en az olan dernek türüdür. Hemşehri dernekleri de en büyük faaliyet alanını oluşturan meslek ve yardımlaşma dernekleri içinde yer almaktadır. 2019 yılı itibariyle de Türkiye'de

bulunan hemşehri derneği sayısı 16.167'dir (<https://www.dernekle.gov.tr/tr/Anasayfa/Linkler/derneklerin-faaliyet-alanina-gore.aspx>). Bu derneklerin bölgelere göre dağılımına bakıldığında en fazla derneğin Marmara Bölgesinde bulunduğu görülür. Bölgedeki dernek sayısı 8638 olup hemşehri derneklerinin %53,43'üne karşılık gelmektedir. Marmara bölgesini sırasıyla İç Anadolu, Karadeniz, Ege ve Akdeniz bölgeleri takip eder.

Dernekler İdaresi Başkanlığından elde edilen verilere göre İstanbul'da Rizeliler tarafından kurulmuş toplam 62 dernek bulunmaktadır (Tablo 26). Neredeyse her ilçede Rizelilerce kurulmuş bir derneğin varlığı, İstanbul'da yaşayan Rizelilerin örgütlü bir toplum halinde olduğunu göstermektedir Rizelilerle ilişkili derneklerin en fazla Anadolu yakasında yer alan ilçelerde yoğunlaştığı görülür. Buralar aynı zamanda Rizeli nüfusun en fazla olduğu ilçelerdir.

En fazla sivil toplum örgütünün bulunduğu ilçe Üsküdar'dır. İlçe aynı zamanda nüfusa kayıtlı olunan ilçe ve doğum yerine göre ikamet edilen ilçe verilerine göre Rizeli nüfusun en fazla olduğu ikinci ilçedir. Üsküdar'da Rizeliler ile ilişkili toplam 10 dernek bulunmaktadır. Bu derneklerden 3'ü Rize ilinin tamamını kapsamaktadır. Geri kalan 7'si ise Rize'nin ilçe ve köyleri ile ilişkili derneklerdir. Onlar değerlendirildiğinde ise Üsküdar'da Akpınar Köyü, Balıkçılar Köyü, Gündoğdu Köyü, Ketenli Köyü ve Örnekköy'den göç eden nüfusun fazla olduğunu söylemek mümkündür. İlçe bazında ise dernek isimlerinden yola çıkarak Ardeşen, Pazar ve Çayeli ilçelerinden göç eden nüfusun daha olduğu görülmektedir. İkamet edilen ilçe göre nüfusa kayıtlı olunan ilçe verilerine göre de İkizdere ve Çayeli nüfusuna kayıtlı olanlar İstanbul'daki en büyük çoğunluğu oluşturmaktadırlar.

Üsküdar ilçesinden sonra Rizelilere ait derneklerin en fazla bulunduğu ilçe Kadıköy'dür. Kadıköy'de yer alan derneklerin yalnızca 1 tanesi tüm Rizelileri kapsamakta olup diğerleri ilçe ve köylerle ilişkilidir. Yine dernek isimlerinden yola çıkarak Rize'nin Çayeli, Kalkandere, İkizdere ve Pazar ilçelerinden Kadıköy'e önemli bir göç olduğunu söylemek mümkündür.

Ümraniye, Rizeli sivil toplum örgütlerinin en fazla bulunduğu üçüncü ilçedir. İlçede 6 hemşehri derneği bulunmaktadır. Bu derneklerden ikisi Rize ilinin geneli ile diğerleri ise köy ve ilçelerle ilişkilidir. Derneklerin adlarına bakarak Ümraniye’de yaşayan Rizelilerin önemli bir bölümünün Güneysu, Çayeli ve Kalkandere ilçelerinden İstanbul’a göç edenler olduğu ifade edilebilir

Rizelilere ait derneklerin en fazla bulunduğu bir diğer ilçe Sarıyer’dir. Sarıyer’de Rizelilerce kurulmuş 5 sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Bunlardan 1’i Rize ilinin genelini kapsamakta diğerleri ise Rize ilinin köy ve ilçelerle ilişkilidir. Buna göre Sarıyer’de yaşayan Rizeli nüfusun önemli bir bölümünü Rize ili Merkez ilçeden göç edenlerin oluşturduğu görülmektedir (Tablo 25).

Tablo 25
Rize ile İlişkili Derneklerin İlçelere Dağılışı

İlçe Adı	Dernek Sayısı	İlçe Adı	Dernek Sayısı
Üsküdar	10	Gaziosmanpaşa	2
Kadıköy	7	Güngören	2
Ümraniye	6	Fatih	2
Sarıyer	5	Maltepe	2
Beyoğlu	4	Pendik	2
Ataşehir	3	Arnavutköy	1
Avcılar	3	Bakırköy	1
Bahçelievler	3	Başakşehir	1
Şişli	3	Bayrampaşa	1
Beykoz	2	Esenler	1
Çekmeköy	2	Esenyurt	1
Eyüp	1	Büyükkçekmece	1
Kartal	1	Sultangazi	1
Küçükçekmece	1	Silivri	1
Sancaktepe	1	Toplam	72

Kaynak: Dernekler İdaresi Başkanlığı

Tablo 26
İlçelere Göre Rize ile İlgili Dernekler

İlçe Adı	Dernek Adı
Arnavutköy	Rize İli ve Merkez Köyleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Ataşehir	Rize İli Çayeli İlçesi Senoz Yöresi Derneği Rize Kalkandere Çayırılı Köyü Kılıçlar Kültür ve Dayanışma Derneği Rize Merkez Mahalleleri Kültür ve Dayanışma Derneği
Avcılar	Rize ili Bürokratlar Yöneticiler ve İş İnsanları Sosyal Dayanışma Derneği Avcılar Rizeliler Derneği Avcılar Rizeliler Eğitim ve Kültür Derneği
Bahçelievler	Rize İkizdere Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Rize İli Çayeli İlçesi Madenli Köyü Sosyal Dayanışma ve Doğayı Koruma Derneği Bahçelievler Rizeliler Eğitim ve Kültür Derneği
Bakırköy	Bakırköy Rizeliler Kalkındırma ve Yardımlaşma Derneği
Başakşehir	Başakşehir Rizeliler Eğitim ve Kültür Derneği
Bayrampaşa	Rize Pazar Aktaş Köyü Kültür ve Dayanışma Derneği
Beykoz	Rize İli Çayeli ilçesi Demirhisar, Yenihisar ve Yakın Köyleri Kalkındırma ve Dayanışma Derneği Beykoz Rizeliler Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
Beyoğlu	Rize İli Çayeli İlçesi Esendağ Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Kızılıkaya Ailesi Gençleri Kültür Sosyal ve Yardımlaşma Derneği Rize Merkez Melekköyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Beyoğlu Rizeliler Derneği
Büyükçekmece	Büyükçekmece Rizeliler Derneği
Çekmeköy	Çekmeköy Rize İli Çayeli İlçesi Sosyal ve Yardımlaşma Derneği Çekmeköy Rizeliler Dayanışma Derneği
Esenler	Esenler Rizeliler Derneği
Esenyurt	Esenyurt Rizeliler Kültür Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Eyüp	Eyüp Rizeliler ve Rize'yi Sevenler Yardımlaşma Dayanışma Kültür Derneği
Fatih	Rize İkizdere Gölyayla ve Çevre Köyleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Rize İyidere İlçesi Sarayköy Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Gaziosmanpaşa	Rize Pekmezliköyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Gaziosmanpaşa Rizeliler Derneği
Güngören	Rize Pazar Dereboyu ve Çevre Köyleri Dayanışma Derneği Güngören Rizeliler Derneği
Kadıköy	Rize Çayeli Karaağaç Çeşmeli Yıldızeli Köyleri Yardımlaşma ve Kültür Derneği Rize Kalkandere Hurmalık Köyünü Kalkındırma Kültür ve Yardımlaşma Derneği Rize İkizdere Yeşilyurt Kirazlı Güney Mahallelerini Kalkındırma Kaynaşma Kültür ve Dayanışma Derneği Rize Kendirli Köyü Kalkındırma ve Güzelleştirme Derneği Rize Pazar Suçatı Köyü ve Yöresi Sosyal Yardımlaşma ve Kalkındırma Derneği Rize Şimşirli Kültür ve Kalkındırma Derneği Kadıköy Rizeliler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

Kartal	Kartal Rizeliler Derneği
Küçükçekmece	Küçükçekmece Rizeliler Eğitim ve Kültür Derneği
Maltepe	Rize Merkez Karasu Köyü Sıla Derneği Maltepe Rizeliler Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Platformu
Pendik	Rize İkizdere Hayalılar Sosyal Yardımlaşma ve Güzelleştirme Derneği Rize İli Kalkandere İlçesi Dilsizdağı Köyü Kültür Turizm Dayanışma Yardımlaşma ve Tanıtım Derneği
Sancaktepe	Sancaktepe Rize İli ve İlçeleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Sarıyer	Sarıyer Rizeliler Derneği Rize Kireçhaneliler Derneği Rize Merkez Elmalı Köyü Çataldere Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Merkez Yiğitler Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Yemişlik Erenköy ve Çevre Köyleri Sosyal Yardımlaşma Derneği
Silivri	Silivri Rizeliler Derneği
Sultangazi	Rize İkizdere Ilıca Köyü Kalkındırma Derneği Sultangazi Rizeliler Derneği
Şişli	Rize Akarsu Köyü Karul Ailesi Sosyal Yardım ve Hizmet Derneği Rize Çayeli Çano Deresi Çevre Köyleri Turizm Sosyal Dayanışma Kültür ve Kalkındırma Derneği Şişli Rizeliler Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği
Ümraniye	Ümraniye Rizeliler Derneği Rize İli Güneysu Tepebaşı Köyü Kalkındırma Güzelleştirme ve Sosyal Yardımlaşma Derneği Rize İli Çayeli İlçesi Başköy Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize İli Kalkandere İlçesi Dağdibi Mahallesi Kültür ve Yardımlaşma Derneği Rize İli Güneysu İlçesi Başköy Köyü Fatih Mahallesi Kalkındırma ve Sosyal Yardımlaşma Derneği Rizeliler Dostluk Kültür ve Dayanışma Derneği
Üsküdar	Üsküdar Rizeliler Eğitim ve Kültür Derneği Üsküdar Rizeliler Derneği Rize Akpınar Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Ardeşen Sosyal Dayanışma Derneği Rize Balıkçılar Köyü Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Dernekler Federasyonu Rize Gündoğdu ve Çevre Köyleri Sosyal Dayanışma Çevre Koruma Derneği Rize Çayeli İlçesi Kemer Köyü Eğitim Kültür ve Dayanışma Derneği Rize Ketenli Köyü Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Rize Pazar Örnek Köyü Derneği

Kaynak: Dernekler İdaresi Başkanlığı

Beyoğlu, Rizeli nüfus tarafından kurulmuş derneklerin bir diğer fazla olduğu ilçedir. İlçede Rize ile anılan 4 sivil toplum örgütü bulunur. Buna göre Beyoğlu'nda Rize Çayeli ve Merkez ilçelerinden göç eden nüfusun fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Ataşehir, Avcılar ve Bahçelievler ilçelerinde İstanbul'da yaşayan Rizeliler tarafından kurulmuş 3'er sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Derneklerin isimlerinden yola çıkarak Ataşehir'de Çayeli, Merkez ve Kalkandere'den göç eden, Bahçelievler'de ise Çayeli ve İkizdere ilçelerinden göç eden nüfusun fazla olduğunu görülmektedir.

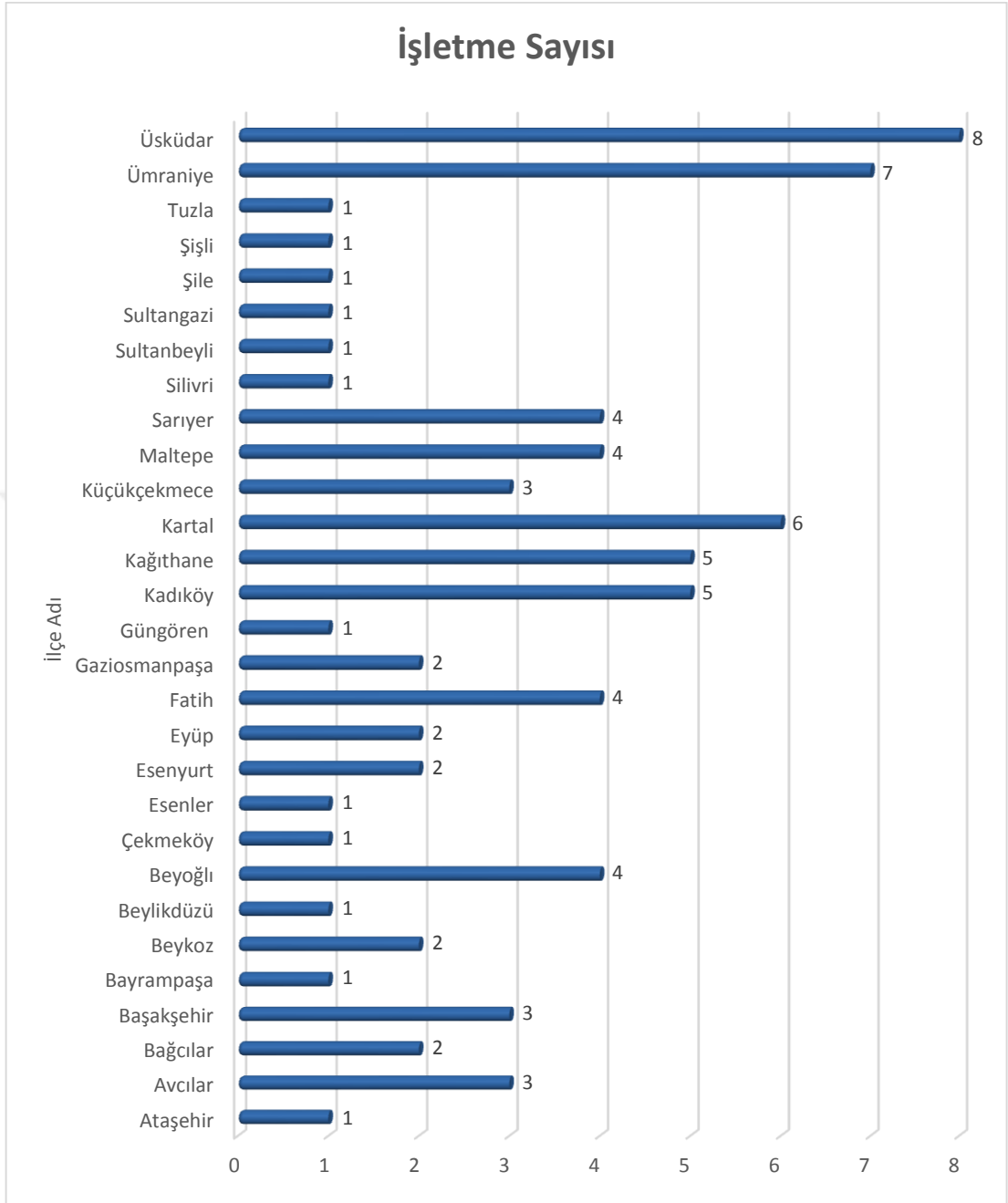
Şekil 20: İstanbul'daki Rize İlçe Derneklerinin Dağılışı

3.4.2. İşyeri Adları

İstanbul'da ismi Rize ile ilişkilendirilebilecek 78 işletme tespit edilmiştir (Tablo 28). İsmi Rize ile ilişkilendirilebilecek işletme 10 ilçede tespit edilememiştir. Bunlar Adalar, Arnavutköy, Bahçelievler, Bakırköy, Beşiktaş, Büyükçekmece, Çatalca, Pendik, Sancaktepe ve Zeytinburnu'dur .

İşletmelerin ilçelere göre dağılışına bakıldığında Rize ile ilişkili en fazla işletmenin Üsküdar ilçesinde olduğu görülmektedir. Üsküdar aynı zamanda Rizeli nüfusun en fazla ikamet ettiği 2. ilçe olup buradaki işletme sayısı 8'dir. Onu Ümraniye ilçesi izler. Bu ilçede Rizeli nüfusun yoğun olduğu alanlardandır. Bu ilçedeki işletme sayısı ise 7'dir. Bunu sırasıyla Kartal, Kadıköy, Kağıthane ve Beyoğlu ilçeleri izlemektedir.

İşletmelerin hangi alanlarda hizmet verdiğine bakılacak olursa en büyük bölümü gıda alanında çalışanlar olduğu görülmektedir. Bu alanda hizmet veren işletmeler genel tablonun %51'ini oluşturmaktadır. Gıda alanında hizmet verenleri sırasıyla oto tamirciler, İşhanları, emlakçılar ve inşaat sektöründe olanlar izlemektedir (Tablo 28).

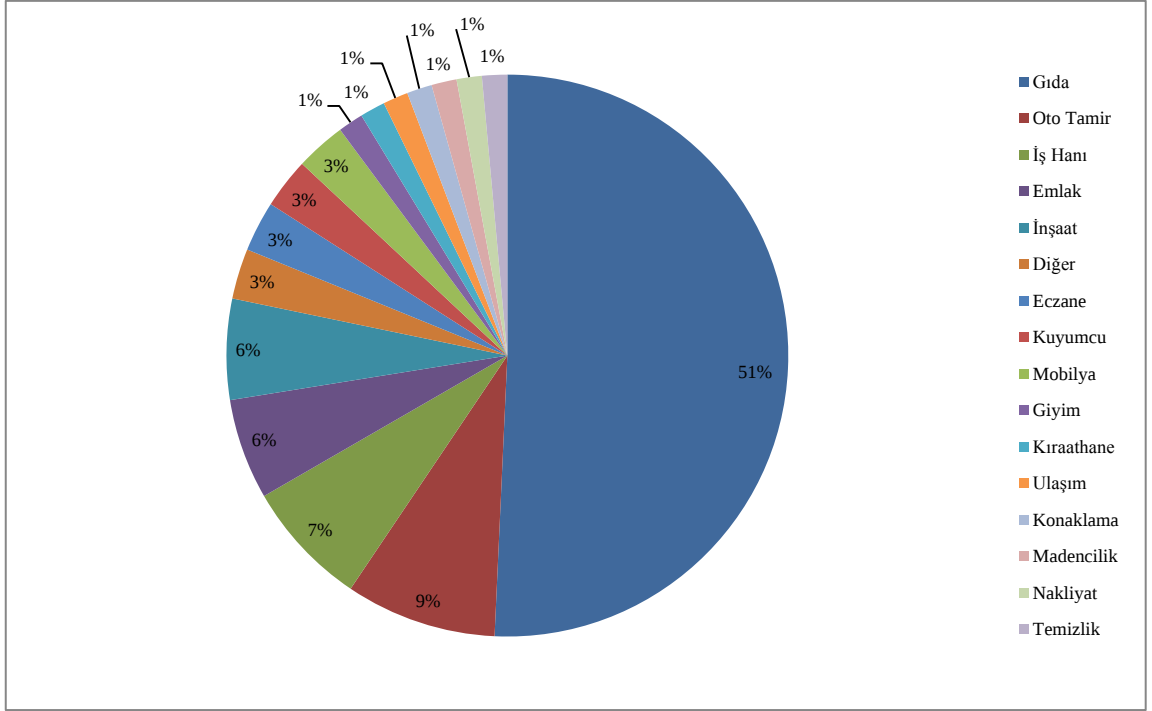

Şekil 21: Rize ile İlişkili STK'ların İstanbul'da İlçelere Dağılımı

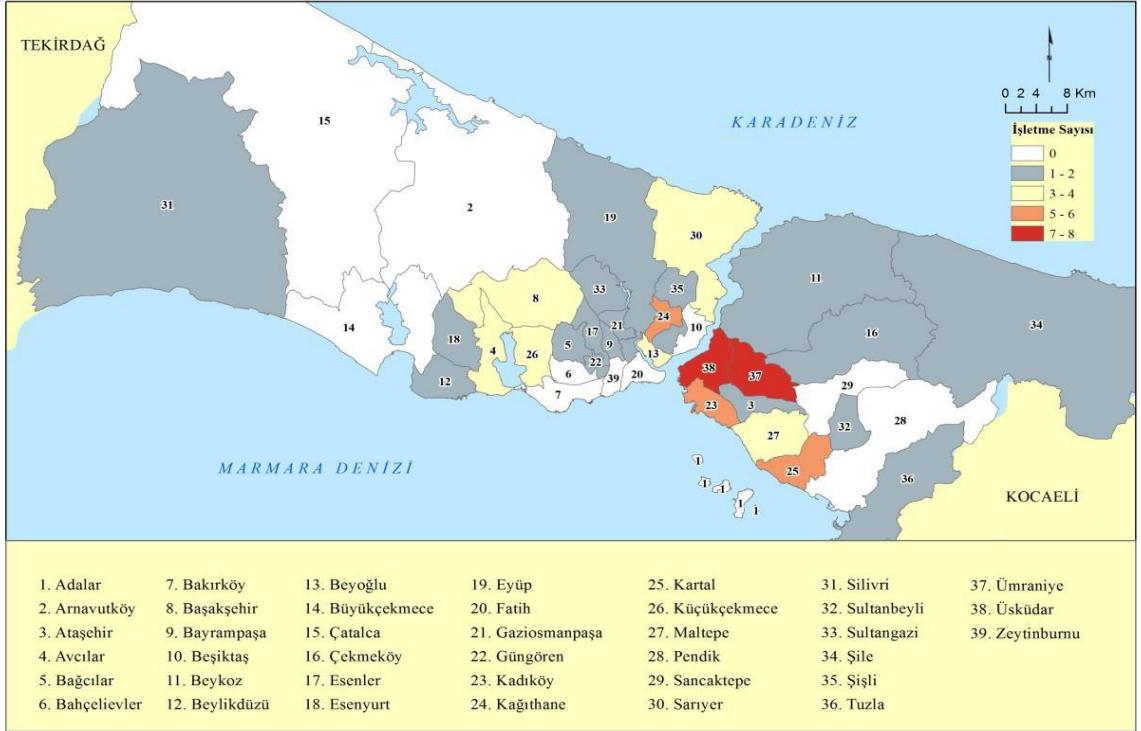
Tablo 27
Rize ile İlişkili İşletmeler ve İlçelere Göre Dağılışı

İlçe Adı		İşyeri Adı	Sektör Adı
Üsküdar	8	Rize Ses Genel Müdürlük	Ulaşım
		Rize Kuyumcusu	Kuyumcu
		Ardeşen Gıda	Gıda
		Çayeli Oto Yıkama	Oto Tamir
		Çayeli Kuyumcusu	Kuyumcu
		Güneysu Temizlik	Temizlik
		Ekşioğlu İkizdere Kiraathanesi	Kiraathane
		Ekşioğlu İkizdere İş Merkezi	İş Hanı
Ümraniye	7	Rizelli Collection	Diğer
		Çayeli Ekmek	Gıda
		Güneysu Emlak	Emlak
		Güneysu Büfe	Gıda
		Güneysu Giyim	Giyim
		Hemşin Market	Gıda
		Ardeşen Orman Ürünleri	Ormancılık
Kartal	6	Rize Çayevi	Gıda
		İkizdere Rot Balans	Oto Tamir
		Rize Gıda ve Şarküteri	Gıda
		Çayeli Fırını	Gıda
		Çayeli Gıda	Gıda
		Çayeli Ticaret	Diğer
Fatih	5	Rize Odun Ekmeği	Gıda
		Rizeliler Mobilya	Mobilya
		Derepazarı Nalbur	İnşaat
		Çayeli İş Hanı	İş Hanı
		Güneysu Minder -Tente	Mobilya
Kadıköy	5	Rize Gıda Pazarı	Gıda
		Çayeli Gıda	Gıda
		Güneysu Gıda	Gıda
		Güneysu Eczanesi	Eczane
		Güneysu Yatırım İnşaat	İnşaat
Kağıthane	5	Rize İş Hanı	İş Hanı
		Yeşil Rize Odun Ekmeği	Gıda
		Rize Oto	Oto Tamir
		Hemşin Büfe	Gıda
		Güneysu Büfe	Gıda
Beyoğlu	4	Rize Ses	Ulaşım
		Rizem Mini Market	Gıda
		Güneysu Otel	Konaklama
		Güneysu Döner	Gıda

İlçe Adı		İşyeri Adı	Sektör Adı
Maltepe	4	Hemşin Emlak	Emlak
		Güneysu Mermer	Madencilik
		Güneysu İş Merkezi	İş Hanı
		Güneysu Market	Gıda
Sarıyer	4	Rize Ses	Ulaşım
		Rize Oto Boyahanesi	Oto Tamir
		Çayeli Oto Kaporta	Oto Tamir
		Hemşin Sofrası	Gıda
Başakşehir	3	Çayeli Ekmek ve Şarküteri	Gıda
		Çayeli Köy Ürünleri	Gıda
		Hemşin Gıda Pazarı	Gıda
Avcılar	3	Çayeli Kurufasulye Köfte Salonu	Gıda
		Çayeli Kurufasulye	Gıda
		Çayeli Odun Ekmek Fırını	Gıda
Küçükçekmece	3	Rizeliler Ekmek Fırını	Gıda
		Güneysu Eczanesi	Eczane
		Güneysu İnşaat ve Yapı Tasarım	İnşaat
Bağcılar	2	Rize Artvin Nakliyat Ambarı	Nakliyat
		Rize Ekşimaya Köy Ekmeği Fırını	Gıda
Beykoz	2	Rize Ses	Ulaşım
		Güneysu Emlak Gayrimenkul	Emlak
Esenyurt	2	Çayeli Kurufasulyecisi	Gıda
		Güneysu Cambalkon	İnşaat
Eyüp	2	Çayeli Sofrası	Gıda
		Güneysu Çay Evi	Gıda
Gaziosmanpaşa	2	Rizem Araç Kiralama	Araç Kiralama
		Güneysu Emlak	Emlak
Ataşehir	1	Ardeşen Oto	Oto Tamir
Bayrampaşa	1	Rize Ses	Ulaşım
Beylikdüzü	1	Çayeli Fasulye	Gıda
Çekmeköy	1	Hemşin Pasta Ekmek	Gıda
Esenler	1	Rize Ses	Ulaşım
Güngören	1	Güneysu Damla Market	Gıda
Silivri	1	Rize Ses	Ulaşım
Sultanbeyli	1	Rize Ses	Ulaşım
Sultangazi	1	Rizeli İsmetin Yeri	Gıda
Şile	1	Çayeli Kurufasulyecisi	Gıda
Şişli	1	İkizdere İş Hanı	İş Hanı
Tuzla	1	Çayeli Çay Evi	Gıda

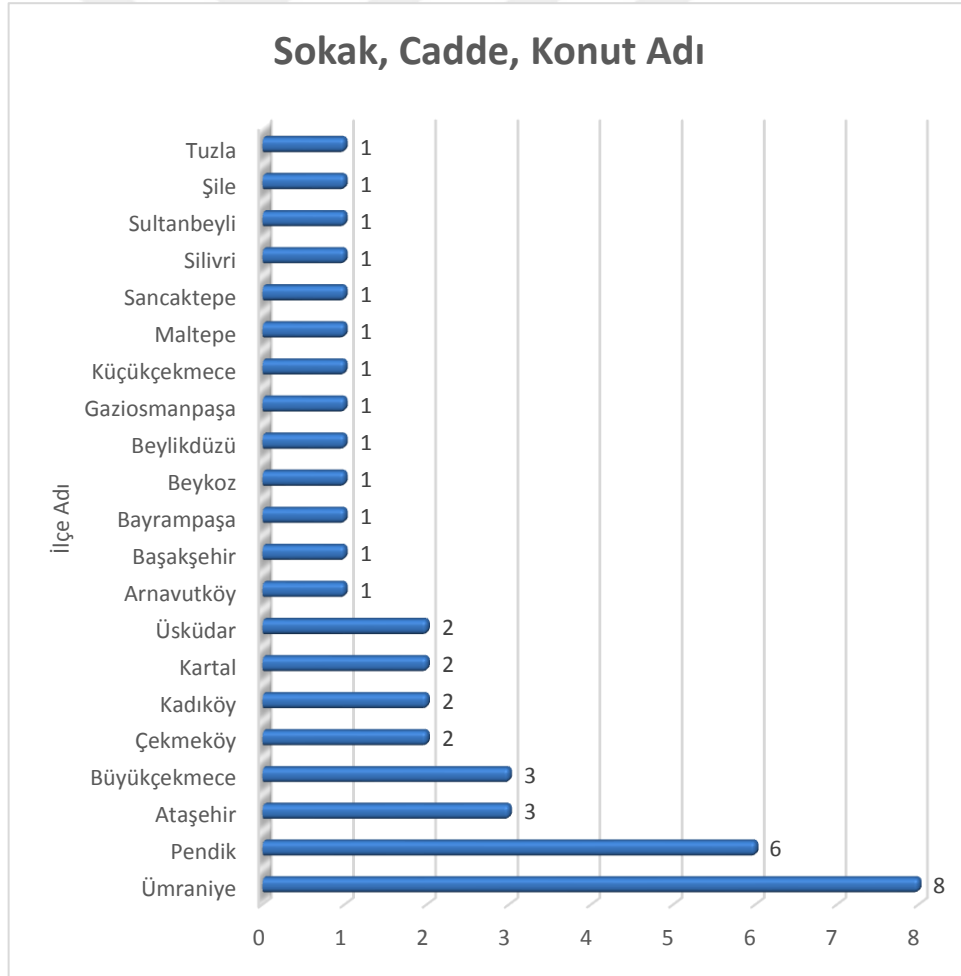
Şekil 22: Rizeli ile ilişkili işletmelerin Sektörel Dağılımı

Şekil 23: Rizeli ile ilişkili işletmelerin İstanbul'da İlçelere Göre Dağılışı

3.4.3. Sokak ve Konut Adları

İstanbul’da Rize ile ilişkili 41 sokak, cadde ve site adı tespit edilmiştir (Şekil 40). Bununla birlikte 16 ilçeden Rize ile ilişkili herhangi bir sokak ya da konut adı tespit edilememiştir. Bunlar Avcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Beşiktaş, Beyoğlu, Çatalca, Esenler, Esenyurt, Eyüp, Fatih, Güngören, Kağıthane, Sarıyer, Sultangazi, Şişli ve Zeytinburnu’dur. Bu ilçeler aynı zamanda Rizeli nüfusun en az ikamet ettiği alanlara karşılık gelmektedir. Rize ile ilişkili isimlerin en fazla bulunduğu ilçe ise Ümraniye’dir. Ümraniye’de Rize ile ilişkili 8 isim tespit edilmiştir. Ondan sonra Pendik gelmektedir. Pendik’te ise Rize ile ilişkili 6 isim olduğu görülmektedir. Pendik’i ise Ataşehir, Büyükçekmece, Çekmeköy, Kadıköy, Kartal ve Üsküdar ilçeleri izlemektedir (Tablo 28).

Şekil 24: Rize ile İlişkili Sokak, Cadde ve Konut Adları’nın İlçelere Göre Dağılımı

Tablo 28
Rize ile İlişkili Sokak, Cadde ve Konut Adlarının İlçelere Göre Dağılışı

İlçe	Cadde, Sokak, Konut Adı
Arnavutköy	Güneysu Sokak
Ataşehir	Rize Sokak
	Hemşin Sokak
	Güneysu Sokak
Başakşehir	Rize Konağı
Bayrampaşa	Rize Sokak
Beykoz	Kalkandere Caddesi
Beylikdüzü	Çayeli Sokak
Büyükdere	Rize Sokak
	Güneysu Sokak
	Güneysu Villaları
Çekmeköy	Çayeli Çıkmazı
	Güneysu Sitesi
Gaziosmanpaşa	Güneysu Sokak
Kadıköy	Rize Girişenler Sitesi
	Güneysu Apartmanı
Kartal	Rize Sokak
	İydere Sokak
Küçükçekmece	İkizdere Sokak
Maltepe	Güneysu Sitesi
Pendik	Rize Sokak
	Rize Sokak
	Rize Sokak
	Rize Sokak
	İkizdere Sokak
	Çayeli Sokak
Sancaktepe	Hemşin Sokak
Silivri	Rize Sokak
Sultanbeyli	Hemşin Sokak
Şile	İydere Caddesi
Tuzla	-
Ümraniye	Rize Sokak
	Rize Sokak
	Çayeli Sokak
	Çayeli Birlik Sitesi
	Çayeli Sitesi
	Güneysu Cami
	Güneysu Sokak
	Kalkandere Sokak
Üsküdar	Çayeli Sokak
	Çayeli Sokak

3.4.4. Etkinlikler

İstanbul’da ikamet eden Rizelilerin geleneksel kültürlerini devam ettirebilme ve bu kültürleri tanıtmaya yönelik çeşitli etkinlikler yaptıkları görülmektedir. Bunların başında da hamsi festivalleri gelmektedir. İstanbul’da Rizeli nüfusun en fazla ikamet ettiği ilçelerden olan Ümraniye’de Rizeliler Derneği tarafından gerçekleştirilen hamsi festivali gelenekselleşmiştir. Altı yıldır düzenlenen etkinliğe her yıl binlerce kişi katılmaktadır. Ümraniye’de gerçekleşen etkinliğe benzer şekilde Sultangazi, Arnavutköy, Bayrampaşa gibi ilçelerde de hamsi festivalleri düzenlenmektedir.

“Ümraniye Belediyesi tarafından bu yıl 6’ıncısı düzenlenen Ümraniye Hamsi ve Kültür Festivali, eski belediye binası alanında gerçekleştirildi. Festivale Ümraniyeli vatandaşlar büyük ilgi gösterdi. 6 bin hamsinin dağıtıldığı festivalde vatandaşlar hamsi almak için kuyruğa girdi. Yöresel lezzetlerin de sunulduğu etkinlikte Ümraniyeliler doyusya eğlendi.” (<https://www.cnnturk.com/video/turkiye/hamsi-ve-kultur-festivaline-yogun-ilgi>)

Şekil 25: Ümraniye Rizeliler Derneği Tarafından Düzenlenen Etkinlik Afişi

Şekil 26: Ümraniye’de Düzenlenen Hamsi Festivalinden Görüntüler

Arnavutköy Belediyesi’nin, Sivil Toplum Kuruluşlarının da iş birliğiyle 6’nı kez düzenlediği hamsi festivali gerçekleştirildi. Etkinlik kapsamında vatandaşlara 3 ton hamsi dağıtılırken, festivalin açılışında konuşan Arnavutköy Belediye Başkanı Ahmet Haşim Baltacı, “Yıllardır bu ilçede birlikte yaşıyoruz. Çok güzel günleri de sıkıntılı zamanları da yaşadık. Ama çok şükür geleceğin önemli bir ilçesi olan Arnavutköy’ümüzde yaşamaktan mutluyuz” dedi. (<http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/merkez/arnavutkoy-hamsi-festivalinde-3-ton-balik-tuke-41038262>)

Şekil 27: 20-24 Eylül 2017, Rizelilerin Gerçekleştirdiği Etkinliklerden “Rize Günleri”

Rize Dernekler Federasyonu tarafından düzenlenen Rize Tanıtım Günleri bir diğer dikkat çekici etkinliktir. Etkinlik ilk kez 2008 yılında gerçekleştirilmiş olup her yıl düzenlenmektedir. Örneğin 2017 yılında düzenlenen 10. Rize Tanıtım Günlerine yaklaşık 1 milyon ziyaretçiyi ağırladığı tahmin edilmektedir. 11. Rize Tanıtım Günleri ise 16-20 Ekim 2019 tarihleri arasında Maltepe Etkinlik Alanında gerçekleştirilecektir.

Şekil 28: 16-20 Ekim 2019, Rizelilerin Gerçekleştirdiği Etkinliklerden “Rize Günleri”

Kaynak: <http://www.ridef.org/haberler.asp> [SA1].

İstanbul’da ikamet eden Rizeliler tarafından spor etkinlikleri de düzenlenmektedir. Bu konuda İstanbul Rize Dernekler Federasyonu tarafından düzenlenen futbol turnuvası oldukça dikkat çekicidir. Geleneksel hale gelen etkinliğin bu yıl 4. Kez yapılmıştır. İstanbul Rize Dernekler Federasyonu yerel yönetimlerle işbirliği yaparak da çeşitli etkinlikler düzenlemektedir. Bu anlamda oldukça güçlü bir kurumsallaşmaya sahip olduklarını söylemek mümkündür. Örneğin Rize Dernekler Federasyonu ve Üsküdar Belediyesi katkılarıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü Koruyucu Aileler ve Evlat Edinmiş Ailelere iftar verilmiştir.

Derneklerin kadın kollarının da bulunduğu ve çeşitli etkinlikler düzenlediği görülmektedir. Bu anlamda da ‘Karadeniz’in İz Bırakan Kadınları’ etkinliğini örnek

göstermek mümkündür. 2018 yılında Rize Dernekler Federasyonu, Kadın Kolları tarafından Anneler Gününe özel gerçekleştirilen programda Karadeniz kadınına ilişkin örnek hikayeler anlatılmış çeşitli mesleklerde kadınlara ödülleri verilmiştir.

SONUÇ

Bu çalışmada İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun tarihsel gelişimi ve mevcut durumları ele alınmıştır. İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfus 1950 yılında 24.183 iken 1990 yılında 131.905'e, 2017 yılında ise 172.660'a çıkmıştır. Buna göre ilgili yıllar dikkate alındığında İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun belirgin şekilde arttığı görülmektedir. 1950-2018 yılları arasında İstanbul'daki Rizeli nüfusun 6 kat arttığı tespit edilmiştir. Her ne kadar İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusu 1950'den günümüze kadar hızlı bir şekilde artsa da İstanbul'un toplam nüfusu içindeki oranının yaklaşık %2'lerde olduğu görülmektedir.

İstanbul'daki Rizelilerin en fazla yoğunlaştığı ilçelerin Anadolu yakasında olduğu görülmektedir. Avrupa yakasında ikamet edenlerin sayısının diğer ilçelere göre oldukça az olduğu tespit edilmiştir. Anadolu yakasında bulunan ilçeler içinde Ümraniye, Üsküdar, Maltepe, Sarıyer ve Pendik ilçeleri Rizeli nüfusun en yoğun bulunduğu alanlardır. Bu ilçelerde ikamet eden Rizeliler, İstanbul'da ikamet eden Rizelilerin %37'sini oluşturmaktadır.

İstanbul'da ikamet eden Rizeli nüfusun cinsiyete göre dağılışına bakıldığında yıllara göre belirgin farklılıklar olduğu görülür. Geçmişte Rize'den İstanbul'a göç edenlerin büyük bölümünü erkeklerin oluşturduğu tespit edilmiştir. İlgili dönemlere ilişkin Rize ilinin nüfusunun cinsiyete göre dağılımına bakıldığında ise nüfusun büyük bölümünü kadınların oluşturduğu görülmektedir. Buna göre doğum yeri Rize olan erkeklerin iş göçü nedeniyle göç ettiklerini söylemek mümkündür. İstanbul'un Rizeli erkek nüfusun ekonomik yetersizlikler nedeniyle göç ettiği illerin başında geldiği ifade edilebilir. İstanbul'un bazı ilçelerinde erkek nüfusun çok daha fazla yoğunlaştığı görülmüştür. Bunların başında Eminönü haricinde Adalar ve Şile ilçeleri gelmektedir. Bu ilçeler aynı zamanda İstanbul'da balıkçılık faaliyetlerinin yürütüldüğü ilçelerdir. Geçmişte Rizeli nüfusun temel ekonomik faaliyetlerinden birini balıkçılığın oluşturduğu düşünülürse bu alana göç eden erkeklerinde balıkçılık yapmış olması muhtemeldir.

Her ne kadar geçmişte İstanbul’da ikamet eden Rizelilerin büyük bölümünü erkekler oluştursa da günümüzde bu durum aradaki farkın kapanması ve kadın nüfus oranı ile erkek nüfus oranı arasındaki farkın minimize olması şeklinde gerçekleşmiştir. Yinede İstanbul’daki Rizelilerin büyük bölümünü erkeklerin oluşturduğu görülmektedir.

Hemşehri dernekleri göç edenlerin kurumsallaşması ve göç ettiği yerlere ilişkin önemli ipuçları sağlamaktadır. Çalışma alanında Rize ile ilişkili 62 hemşehri derneği olduğu tespit edilmiştir. Bu derneklerin en fazla yoğunlaştığı alanlar aynı zamanda Rizeli nüfusun en fazla ikamet ettiği alanlara karşılık gelmektedir. En fazla hemşehri derneğinin bulunduğu ilçelerin Üsküdar, Kadıköy, Maltepe ve Ümraniye olduğu tespit edilmiştir. Bu dernekler her yıl çeşitli festival ve etkinlikler düzenleyerek yerel kültürlerini tanıtmakta, yalnızca dernek üyelerinin katıldığı toplantı ve etkinliklerle de etkileşimlerini sürdürmektedirler.

Çalışma alanında Rizeliler ile ilişkili 78 işletme tespit edilmiştir. Hemşehri derneklerine benzer şekilde bu işletmelerinde en fazla yoğunlaştığı alanlar aynı zamanda Rizeli nüfusun en fazla ikamet ettiği ilçelerdir. Üsküdar, Ümraniye, Kartal, Kadıköy ve Kağıthane, Rize ile ilişkilendirilen işletmelerin niceliksel açıdan fazla olduğu ilçelerdir. İşletmelerin hangi alanlarda hizmet verdiğine bakılacak olursa bunların büyük bölümünü gıda alanında çalışanların oluşturduğu görülür. Gıda içinde ise büfe, market, fırın gibi işletmeler yer alır. Gıdadan sonra oto tamirciler gelmektedir. Onu da sırasıyla İşhanları, emlakçılar ve inşaat alanında çalışan sektörlerin izlediği tespit edilmiştir.

İstanbul’da ikamet eden Rizelilerin kültürel yansımalarını ise sokak ve cadde adlarında da görmek mümkündür. Çalışmada Rize ile ilişkili 41 sokak, cadde ve site adı tespit edilmiştir. Bunların büyük bölümü Ümraniye, Pendik, Ataşehir, Büyükçekmece ve Kadıköy ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. Sonuç olarak İstanbul’da ikamet eden Rizelilerin sayılarının gün geçtikçe arttığını, başlangıçta göç eden nüfusun büyük bölümünün ekonomik yetersizlikler sebebiyle erkek nüfus tarafından gerçekleştirildiğini ve Rizelilerin gerek sivil toplum örgütleri gerekse gerçekleştirdikleri etkinlikler yoluyla İstanbul’da kültürel etkileşimlere neden oldukları görülmüştür.

KAYNAKÇA

- Atalay, İbrahim. **Türkiye Coğrafyası**, Ankara: Yenicağ Basın Yayım, 1989.
- Atalay, İbrahim. **Genel Beşeri ve İktisadi Coğrafya**, Ankara: Yenicağ Basım, 1991.
- Atalay, İbrahim. **Türkiye Coğrafyası**, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1994.
- Başel, Halis. “İç Göçün Sonuçları ve İş gücüne Etkileri”. **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, (51), 2006, 287-321.
- Darkot, Besim. “Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 21, 1961, 1-14.
- Deniz, Orhan. **Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansıması**. İstanbul: Çantay Yayınları, 2009.
- Doğanay, Hayati. “Artvin İlinde Nüfusun Başlıca Özellikleri”, **Erzurum Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi**, 24-41.
- Doğanay, Hayati. **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, İstanbul, 1994.
- Ekici, Süleyman ve Tuncel, Gökhan. “Göç ve İnsan”. **Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi**, 5 (1), 2015, 9-22.
- Erinç, Sırrı ve Öngör, Sami. **Türkiye Coğrafyası**, MEB Devlet Kitapları, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1978.
- Gökburun, İbrahim. **1950-2015 Yılları Arası İstanbul’da Nüfus Hareketleri**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, 2017.
- Gürbüz, Mehmet. “Yüreğir’e Göç Eden Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri ve Şehirleşme Sürecindeki Değişimi”. **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi**, (15), 2007, 1-12.

- İzbırak, Reşat. **Türkiye I**, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Milli Eğitim Basımevi, 2001.
- Karabağ, Servet ve Şahin, Salih. **Türkiye Coğrafyası**, Ankara: Pegem Yayınları, 2011.
- Karabulut, Yalçın. “Karadeniz Bölgesi Nüfusu (II. Kırsal)”. **Coğrafya Araştırmaları**, 1(1), 1989, 149-158.
- Koday, Zeki ve Erhan, Kübra. “Rize İlinin İdari Coğrafya Analizi”. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (50), 2013, 39-54.
- Mutluer, Mustafa. **Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kurumsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması -Denizli/Tavas**. İstanbul: Çantay Kitabevi, 2003.
- Öngör, Sami. “1950-1955 Devresinde Türkiye’de İç Göçler”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 21, 1961, 63-74.
- Öngör, Sami. “Türkiye’de Dahili Muhaceret Hakkında”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 18-19, 1958, 101-117.
- Özgür, Ertuğrul. M. **Türkiye Nüfus Coğrafyası**, Ankara: GmcBasın-Yayın Ltd. Şti, 1998.
- Şahin, Cemalettin, “İstanbul’a Olan Göçlerde Denizli İlinin Yeri ve Göçle Gelen Nüfusun Özellikleri”
- Şahin, Cemalettin, “İstanbul’da Erzurumlular: Bir İç Göç Üzerine İncelemeler “, **Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi I. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Erzurum. 2012a, 573-585.
- Şahin, Cemalettin. “İstanbul’da Tokatlılar: Bir İç Göç Üzerine Gözlemler”, **Tokat Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, II.Cilt, Tokat, 2012, 73-96.
- Şahin, Cemalettin. “İstanbul’un Giresun İlinden Aldığı Göçler ve Göçle Gelen Nüfusun Özellikleri”

Tandoğan, Alaettin. “Türkiye Nüfus Hareketlerinde İstanbul’un Yeri” **AKDTYK Coğrafya Araştırmaları Dergisi**, 1, 1989, 135-141

Tanoğlu, Ali. **Nüfus ve Yerleşme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1969.

Tümertekin, Erol ve Özgüç, Nazmiye. **Beşeri Coğrafya: İnsan, Mekan ve Kültür, Çantay Kitabevi**, İstanbul: Çantay Kitabevi, 1997.

Tümertekin, Erol. “**Türkiye’de İç Göçler**”.

Tümertekin, Erol. **Beşeri Coğrafyaya Giriş**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayın No: 2464, 1978.

Yücel, Talip. “Türkiye’de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler”, **Türk Coğrafya Dergisi**, Sayı 20, 1960, 23-35.

Zaman, Serhat ve Coşkun, Ogün. “Rize İlinin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme”. **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 12 (2), 2008, 263-283.

Zihnioğlu, Asım. **Bir Yeşilin Peşinde**, Ankara: TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 1998.